

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Téma:

Holokaust:

- Příčiny
- Důsledky
- Jak zabránit opakování

(Poselství lidí co přežili holokaust, svědectví, varování, aby se nic podobného neopakovalo)

Vedoucí práce:
Doc.PhDr. Bedřich Nosek , Csc.

Autor: .
Zuzana Weisskopf

Anotace

Diplomová práce „Poselství lidí, co přežili Holokaust, svědectví a varování, aby se nic podobného neopakovalo“.

Svědectví účastníků holokaustu z druhé světové války, těch co mají židovský původ a byli transportem posláni do koncentračních táborů.

Jejich život před válkou a po II. světové válce.

Srovnání s názory historiků a specialistů na Blízký východ

Holokaust:

Příčiny

Důsledky

Jak zabránit opakování

Poselství lidí, kteří přežili.

Annotation

The thesis, The testimony of the people who survived the Holocaust, is based on the authentic testimony of the Jews who were sent to concentration camps during the 2nd World War, their lives before the war and after the war are also presented in this thesis. Furthermore, the thesis describes the impact of this experience on their present lives.

Klíčová slova

Terezín , Osvětim , holokaust , koncentrační tábor, pochod smrti, nenávisť, naděje,

Keywords

Terezín, Auschwitz, The Holocaust, concentration camp, march of death, hatred, hope

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 25.6.2012

Bc. Zuzana Weisskopf

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za spolupráci na této práci a cenné poznámky a náměty Doc.

PhDr. Bedřichu Noskovi CSc. , Prof. Robertu Kvačkovi

Dále patří velké poděkování celé mé rodině Weisskopf a Mgr. Jřímu Kobzovi, za jejich velkou podporu.

Obsah

Kapitola	strana
Úvod	9
1.Svědectví účastníků holokaustu	19
1.1. Helga Weissková- Hošková	19
1.1.1. Vztah k židovství	19
1.1.2. Období II. světové válce	19
1.1.3. Příčiny holokaustu	20
1.1.4. Důsledky holokaustu	21
1.1.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	22
1.1.6. Rozdílnost názorů	22
1.2. Alice Herc Summer	23
1.2.1. Vztah k židovství	23
1.2.2. Období II. světové válce	24
1.2.3. Příčiny holokaustu	24
1.2.4. Důsledky holokaustu	25
1.2.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	26
1.2.6. Rozdílnost názorů	26
1.3. Zdenka Fantlová	26
1.3.1. Vztah k židovství	26
1.3.2. Období II. světové válce	26
1.3.3. Příčiny holokaustu	28
1.3.4. Důsledky holokaustu	28
1.3.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	29
1.3.6. Rozdílnost názorů	29
1.4. Petr Erben	30
3.4.1. Vztah k židovství	30
1.4.2. Období II. světové válce	31
1.4.3. Příčiny holokaustu	32

1.4.4. Důsledky holokaustu	32
1.4.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	33
1.4.6. Rozdílnost názorů	33
1.5. Eva Erben	35
1.5.1. Vztah k židovství	35
1.5.2. Období II. světové válce	35
1.5.3. Příčiny holokaustu	38
1.5.4. Důsledky holokaustu	38
1.5.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	38
1.5.6. Rozdílnost názorů	41
1.6. Michal Kraus	41
1.6.1. Vztah k židovství	41
1.6.2. Období II. světové válce	41
1.6.3. Příčiny holokaustu	44
1.6.4. Důsledky holokaustu	44
1.6.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	45
1.6.6. Rozdílnost názorů	46
1.7. Hana Hnátová	46
1.7.1. Vztah k židovství	46
1.7.2. Období II. světové války	47
1.7.3. Příčiny holokaustu	48
1.7.4. Důsledky holokaustu	48
1.7.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	49
1.7.6. Rozdílnost názorů	49
1.8. Arnošt Lustig a syn Josef Lustig	49
1.8.1. Vztah k židovství	49
1.8.2. Období II. světové války	50
1.8.3. Příčiny holokaustu	51
1.8.4. Důsledky holokaustu	51
1.8.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	52
1.8.6. Rozdílnost názorů	52
1.9. Michaela Vidláková	53
1.9.1. Vztah k židovství	53

1.9.2. Období II. světové války	53
1.9.3. Příčiny holokaustu	55
1.9.4. Důsledky holokaustu	55
1.9.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	54
1.9.6. Rozdílnost názorů	56
2. Svědectví nepřímých účastníků	57
2.1. Profesor Robert Kvaček	57
2.1.1. Vztah k židovství	57
2.1.2. Období II. světové války	57
2.1.3. Příčiny holokaustu	57
2.1.4. Důsledky holokaustu	58
2.1.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	59
2.1.6. Rozdílnost názorů	60
2.2. Tomáš Töpfer	60
2.2.1. Vztah k židovství	60
2.2.2. Období II. světové války	61
2.2.3. Životopis	61
2.2.4. Příčiny holokaustu	62
2.2.5. Důsledky holokaustu	63
2.2.6. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	63
2.2.7. Rozdílnost názorů	63
2.3. Sylva Chludilová	64
2.3.1. Vztah k židovství	64
2.3.2. Období II. světové války	64
2.43.3. Příčiny holokaustu	64
2.3.4. Důsledky holokaustu	65
2.3.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	65
2.3.6. Rozdílnost názorů	66
2.4. Jiří Kobza	66
2.4.1. Vztah k židovství	66
2.4.2. Období II. světové války	67
2.4.3. Příčiny holokaustu	67

2.4.4. Důsledky holokaustu	67
2.4.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?	68
2.4.6. Rozdílnost názorů	69
3. Shrnutí názorů respondentů a komentář	70
4. Závěr	72
5. Použitá literatura	79
6. Seznam příloh	81

DVD 1. Souhlas s publikací svědectví do mé diplomové práce

2. Rozhovory s respondenty

ÚVOD

Tématem této práce je:

Holokaust, jeho příčiny, jeho důsledky a jak zabránit jeho opakování (poselství lidí, kteří přežili holokaust, jejich osobní svědectví, jejich vzkaz a varování budoucím generacím, aby se nic podobného neopakovalo).

Jedním z cílů mé práce je přispět k tomu, aby holokaust nebyl zapomenut. Vydat svědectví mohou Ti, kteří toto období prožili, přežili a považují za svoji povinnost sdělovat – zejména mladé generaci – hrůzná fakta o minulosti.

Tato práce měla za úkol nasbírat k tomuto tématu názory lidí, kteří sami prošli holokaustem, lidí kteří měli v rodině přímé účastníky, historiků a specialistů na oblast Středního východu. Tato práce má shrnout jak přímá svědectví o holokaustu, tak historická fakta i pohled na současnou situaci na Středním východě. Některá svědectví a zejména názory na příčiny a důsledky vývoje si výrazně odporují, ale i to bylo jedním z úkolů: nasbírat a vyhodnotit názory z různých směrů.

Pro práci byli osloveni přímí účastníci holokaustu, kteří měli to štěstí, že jej přežili, dále „dědicové“ poselství, jejichž rodinní příslušníci zůstali v pekle koncentračních táborů a i současní historikové a znalci prostředí Středního východu. Cílem bylo získat co možná nejširší spektrum názorů i zkušeností, které by umožnily získání odpovědí na položené otázky:

1. Z jakého prostředí respondent pochází
2. Jak prožil II. světovou válku
3. Jaké byly příčiny holokaustu
4. Jaké byly důsledky holokaustu
5. Co je zapotřebí udělat, aby se neopakoval

Rozhovory s pamětníky jsem nahrála na přiloženém nosiči. I proto, aby byly zachovány originální, nezkreslené a nesmírně cenné osobní výpovědi.

K porovnání názorů vycházím z historické literatury několika autorů. Každá kniha obsahuje jiný pohled na holokaust a jeho příčiny. Profesionální historikové jako je například Daniel Jonas Goldhagen a jeho ústřední dokument, který zní, že nacistická politická vyhlazení židů

se uskutečňovala zásluhou určitého typu vražedného antisemitismu, který natolik pronikl do myšlení německého národa, že z jeho velké většiny se stali ochotní a nadšení stoupenci, z jejichž řad se snadno rekrutovali skuteční vrazi. Na rozdíl od Zygmunta Baumana, který se pokoušel vysvětlit holokaust tím, že jej kladl za vinu nikoliv antisemitismu, ale modernitě. Götz Aly se domnívá, že vysvětlení je třeba hledat v tlaku, pod který se nacisté dostali v důsledku svého rozhodnutí v letech 1939 – 1941 změnit etnické složení východní Evropy. Všichni autoři, významným způsobem přispívají k našemu poznání a jejich zjištění je třeba brát v potaz. Aly, Bauman, Mommsen ani Raul Hilberg nemohou vysvětlit, proč k vraždění došlo. Hilberg raději nekladl velké otázky, protože se obával malých odpovědí. Z knih výše uvedených autorů vyplývá, že antisemitská ideologie sehrála ústřední roli v průběhu holokaustu. V Izraeli Yehuda Bauer, Gutman, Otto Dov Kulka dospěli ke společnému souhlasu s názorem Goldhagenovým. Kdy vedení nacismu učinili bezprecedentní událost lidských dějin relativní prvořadost ideologie, ústřední postavení radikálního antisemitismu a specificky německý vývoj. Německo leží uprostřed evropského kontinentu a celé jeho dějiny jsou dějinami integrací se sousedy – ve sféře intelektuální, ideologické i jindy. I při čtení hodnotné historické literatury se setkáme s rozdílnými názory, stejně jako k rozdílným názorům dojdeme ve shrnutí této práce. Společný názor na historickou událost, ohledně jejích příčin a důsledků nemůžeme najít a je potřeba, abychom brali zřetel na názory všech respondentů.

Alici Herc-Sommer a Zdenku Fantlovou jsem navštívila v Londýně, ostatní rozhovory se uskutečnily přímo, jen s panem Krausem z Baltimore v USA prostřednictvím skype. Záznamy rozhovorů s nimi byly konzultovány a respondenti dali souhlas s uveřejněním jejich názorů pro účely této práce.

Výsledkem práce je tedy shrnutí mozaiky názorů, zkušeností z minulosti, pohled historika i zohlednění současné politické situace na středním východě. Během dvacátého století proběhla celá řada genocid různých etnik a náboženství, z nichž nejznámější je židovský holokaust, protože to byla jediná genocida prováděná průmyslovými prostředky. Nicméně příčiny i záminky jsou si velice podobné a proto je to více varující do budoucna, aby nedošlo k opakování.

Abychom pochopili holokaust¹, musíme nejdříve pochopit historii judofobie² a demonizace Židů v minulosti. Většinová společnost se ve středověku k Židům se chovala jako k vyděděncům a vyvrhelům zejména pro jejich úlohu v křesťanských mýtech (deicides³) a kdy byli vnímáni jako hrozba pravého křesťanství. Od 11. Století jsou Židé vylučováni z normálních profesí a připravováni o lidská práva a jsou též vystavováni pohrdání a různým persekucím. Obraz Žida jako člověka byl neustále ponižován včetně uměleckých prostředků. Jedním z největších zdrojů lidové nenávisti a pohrdání se stali tak zvané Pašijové hry. Lidový folklór, který se opíral o učení církve, produkoval fantastické obrazy Žida jako démonického, nelidského tvora. Ve Španělsku se teologický antisemitismus přeměnil do rasového antisemitismu doktrínou „limpieza de sangre“,⁴.

Pro lepší pochopení - obraz první: vysoký plot z ostnatým drátem, nabitý elektrickým proudem, strážní věže s kulometry, psy a k tomu na šedivé obloze stužky kouře, nikdy nekončící, vycházející z komínů plynových pecí 24 h denně 365 dní v roce, k tomu si představme situaci lidí vytržených ze svého normálního života a bez jakékoliv možnosti úniku, vhozených do náruče molocha smrti do náruče, kde nikdo jiný rozhoduje o jejich bytí či nebytí, kdy nastávají situace, že takový člověk hledí vstříc nevyhnutelných událostem smrti svých nejbližších jejich mrzačení či spalování a usmrcování plynem. Situace, kdy smrt může způsobit byť jenom špatný pohled či nálada, kteréhokoliv dozorce či příslušníka SS a jejichž všudy přítomnost znamená neustálé nebezpečí. Situace, kdy tito lidé jsou nuceni zvažovat,

¹ Holokaust, též holocaust (z [řeckého](#) ὁλόκαυστος *holokauston* [celopal](#); ὅλος *holos* celý + καυστός *kaustos* spálený), označovaný též jako šoa ([hebrejsky](#) שואה *šoa* neštěstí, zničení, pohroma), churban ([jidiš](#) חורבן *churban* zničení), porajmos [פּױרװס] ([romština](#), spolknutí, zničení), je označení pro systematické a státem provozované pronásledování a

hromadné vyvražďování osob. (Wikipedia)

² Judofobie : nenávisť k židům a židovské kultuře

Antisemitism and modernity innovation and continuity 2006, nakladatelství Routledge, (Taylor and Francis group, Hiam Maccoby strana 8.

³ Zabití Boha. Komentář Eleison CCXXII : Pýcha předků: V druhém díle své knihy o životě Ježíše vydané před několika měsíci udělal Papež Benedikt XVI. několik poznámek, které umožnily novinářům dospět k závěru, že Židé už nemají být považováni za odpovědné za deicidium (bohovraždou), tj. za zabití Boha. Co hůře, 17. května výkonný ředitel Sekretariátu pro ekumenické a mezináboženské záležitosti Americké biskupské konference řekl, že nikdo nikdy v dějinách nemohl obviňovat Židy z bohovraždy, aniž by odpadl od společenství s Katolickou církví. Je čas si připomenout, byť krátce, co církev vždy učila o justiční vraždě Ježíše: Zabití Ježíše byla skutečná bohovražda, tj. zabití Boha, protože Ježíš byl jednou ze tří božských Osob, která ke své božské přirozenosti přijala lidskou přirozenost. Co bylo zabito na kříži? Jen lidská přirozenost. Ale kdo byl zabit na kříži ve své lidské přirozenosti? Nikdo jiný než druhá božská osoba, tj. Bůh. Takže zabit byl Bůh, spáchána byla bohovražda. (Katolické fórum pro katolíky)

⁴ Strnulé neměnné učení o čistotě krve

zda jíst táborovou šlichtu či přenechat tu trochu jídla svým nejbližším i oni takto jsou nuceni volit život či smrt. Nelze slovy popsat bezvýhodnou situaci těchto lidí, lze jen pochopit jejich obavy z jejich budoucnosti.

Obraz druhý: memento, ráno 11.6. 2012 služba ochrany památníku Jad Vašem, památníku holokaustu 6 milionů Židů objevila u vagonu, který symbolizuje transporty židů do plynových komor, několik nápisů schvalujících holokaust. Např. „*Hitlere děkujeme za holokaust*“. Podle prohlášení náčelníka policie okruhu Jeruzalém stojí za těmito nápisy skupina ultra ortodoxních židů – Charedim⁵.

V rozporu s komentáři v českém tisku, že se jedná o otázky věrouky a jejího výkladu s tímto nesouhlasím a myslím si, že žádná společnost či náboženské uskupení ve vztahu k holokaustu, nemá ani nejmenší právo holokaust zpochybňovat ať už na jakémkoliv základě. Společnost musí tyto názory a tyto skupiny a jejich projevy nenávisti rozhodně trestat ve smyslu platných zákonů nikoliv se pokoušet jejich chování vysvětlit jakýmkoliv způsobem. Dle mého názoru jde jednoznačně o šíření nenávisti, propagaci antisemitismu a podněcování k nenávisti vůči národu, rase či přesvědčení⁶.

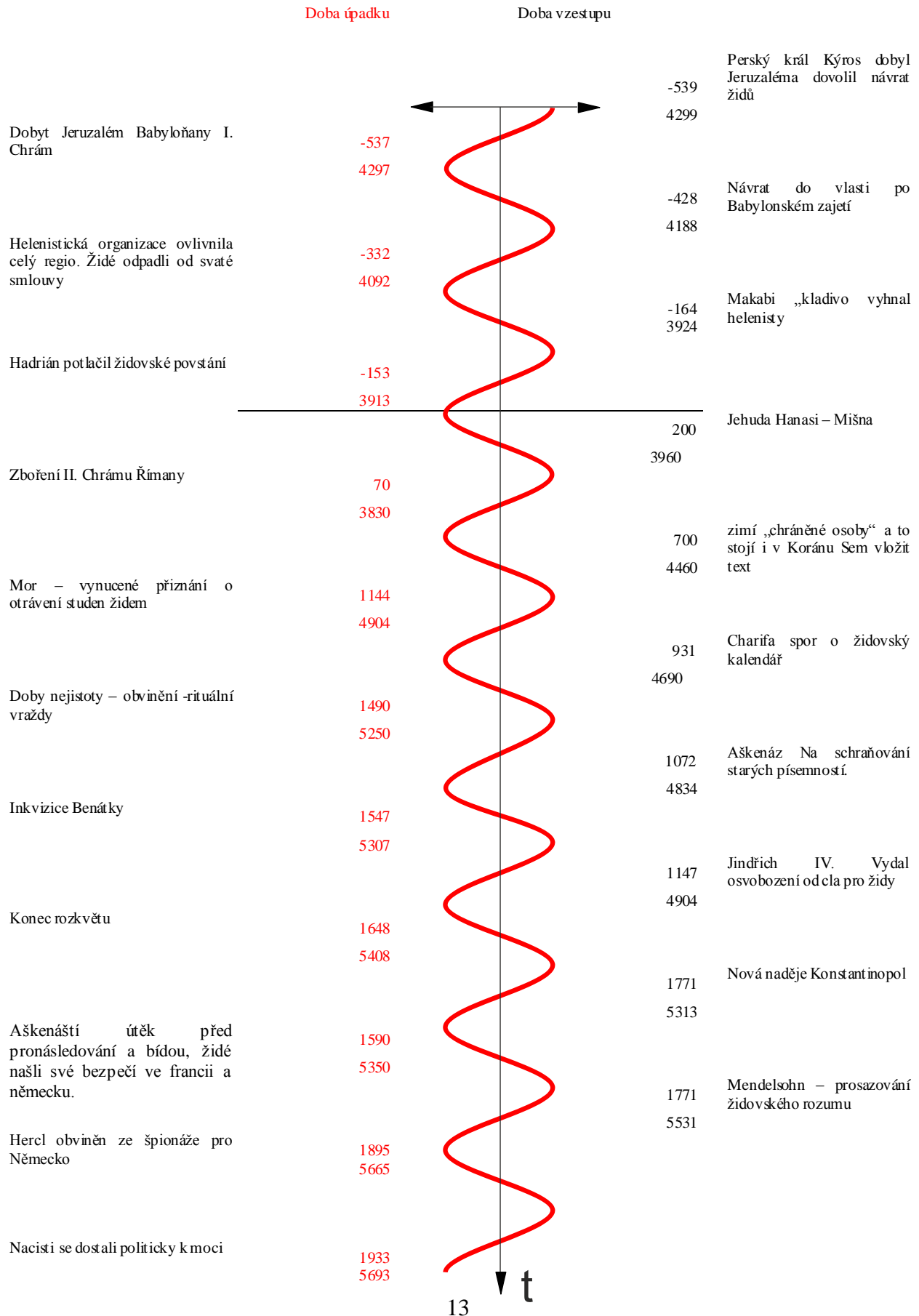
Židovský národ prochází po celou svou historii střídavě obdobími útisku a pokoje. V obdobích etap pokoje je vidět židovský um, ekonomické schopnosti, zručnost a individuální přístup k řešení problému, který v momentě velkého vzepětí židovských schopností v důsledku závisti a záští, i působení politického populismu přerůstá do období etapy útisku. Rozsah prostředky údobí útisku je podle mého názoru závislý na době, v které vznikne. Střídání obou etap je historicky zaznamenáváno již od biblické doby. Postupem času období etap útlaků sílí a přechází do pogromů. Vrcholem těchto etap je holokaust, který se také stal tématem této práce.

⁵ Charedim (hebrejsky חרדי, sg. *charedi*) označuje příslušníky nejkonzervativnějšího směru ortodoxního judaismu i judaismu vůbec.

⁶ Jako je například kniha „Popírání holokaustu – autorka Deborah E. Lipstadlová“ z anglického originálu „Denying the holokaust“ vydaného nakladatelstvím The Free Press v New Yorku 1993 Tisk a vazba S-TISK Vimperk, s.r.o. Žižkova 448, Vimperk 352 stran Vydaní druhé 2006

Schématické znázornění střídání etap útlaku a rozkvětu v historii židů

Gregoriánský kalendář – občanský letopočet ה'תשס"ג luach hašana – židovský kalendář

Debata o prvních projevech antisemitismu a jeho vzniku je stále ještě předmětem vědeckých debat. Např. profesor Peter Schäfer ze Svobodné univerzity v Berlíně došel k názoru, že antijudaismus poprvé rozšířili „Řekové přebírající staroegyptské předsudky“. Schäfer naznačuje, že antijudaismus se mohl objevit již v Egyptě v obsahu protižidovských spisů egyptského kněze Manéthóa.

Izajáš 56,5 “ Dám jim jméno věčné, jež nebude vymýceno.”

Nemám v úmyslu zde předkládat další dějiny holokaustu. Spíše se snažím zamyslet nad tím, jaké závěry můžeme učinit z různých úvah o této zlomové tragédii v dějinách lidstva. To, co proběhlo v rozmezí jen několika let 20. století, je věc, na kterou by svět neměl zapomenout. Přesto, či snad právě proto je třeba stále si tuto událost připomínat. V roce 1999 vydal Yehuda Bauer „Úvahy o holokaustu“. Kniha, ve které autor pohlíží na holokaust ze židovské perspektivy, aniž by přitom opomíjel roli pachatelů a přihlížejících vychází v době, která je charakteristická tím, že mladí historikové a sociologové našli nový přístup k hodnocení dějin rasového vyvraždování.

Při studiu dějů, spojených s holokaustem se člověk může dostat do situace, kdy ztratí nadhled odborného pracovníka a je zcela lidsky otřesen, čtením vyprávění těch, kteří přežili peklo koncentráků. Otřesen tím, co je k nalezení v archivech a co je slyšet při osobních svědectvích. Často se chce raději od toho utéct. Musíme se však dívat na historii z širšího, méně osobního pohledu. Nemine měsíc, aby se na toto téma neobjevily další knihy, novinové články, dokumenty, tisk – ať už seriózní či bulvární – je plný debat na náměty spojené s holokaustem. Politici se o něm zmiňují po celém světě. Televizní průmysl uvádí další a další diskuse, hrané i dokumentární pořady o době od přijetí norimberských zákonů až do konce druhé světové války. Ke konci každé kapitoly mé práce je uvedena kniha, jejíž autoři byli očiti svědkové holokaustu. V kapitole o rodině Krausových se syn Michal Kraus nechal “unést” několika dalšími etnickými a náboženskými konflikty, které proběhly v průběhu 20. století po celém světě. Například: Arméni v Turecku, Muslimsko-hinduistický konflikt v Pákistánu, Kambodža, Jugoslávie, v zemích Afrického rohu a střední Afriky. Tyto genocidy zdaleka

nedosáhly takového povědomí lidstva jako židovský holokaust, byť počty obětí v řádech statisíců až milionů se k němu blíží. Svou knihu Deník židovského chlapce, kterou měl padesát let doma dokončenou, nakonec vydal až v letošním roce 2012. Kniha vyšla u rodinného přítele Telefanata. Současně s knihou vydávají i audio nahrávku, kterou se autor rozhodl věnovat základním školám zcela zdarma⁷.

Vzdělání mladých jako ochrana proti opakování.

Mnoho mladých si začíná uvědomovat, že holokaust vypovídá cosi velice důležitého pro lidstvo. Na jedné straně je tady genocida, která musí být porovnávána s jinými genocidami a tato obecná dimenze porovnatelnosti by se měla týkat každé takové události od Kamčatky až po Tasmánii a od Patagonie po Hudsonův záliv. Na druhé straně je to naopak genocida jedinečná s dosud nevídanými rysy, které se - zatím – nikde a nikdy neopakovaly. Je tu ještě třetí prvek. Holokaust se týká jedné z ústředních skupin někdejšího křesťansko – muslimského civilizačního okruhu, totiž Židů, jejichž kultura byla sama o sobě ovlivněna kontexty svého původního domova na Blízkém východě, aby potom naopak sama zásadně ovlivnila vývoj západní civilizace. Holokaust se tudíž stal symbolem genocidy, rasismu, nenávisti k cizincům a samozřejmě antisemitismu. S tímto symbolem se například plně ztotožnila nejstarší přeživší účastnice Alice Herc Sommer ve své výpovědi o holokaustu, viz kapitola číslo 1.2. Symbolem naděje jsou zachránci, kteří se vyskytli v běhu těchto strašlivých událostí (např. Winton, Schindler a další bezejmenní hrdinové), kteří tak dali najevo, že je naděje, že podobné zlo není nevyhnutelné, že proti němu lze bojovat. Výsledkem je počátek mezinárodní spolupráce k výchově, varování a současně i reálné naděje na směrování změn lidských záležitostí. Jak je uvedeno dále, stejný názor na spolupráci s politikou mají všichni respondenti začlenění v mé práci, ať již přeživší, potomci přeživších, nebo i někteří známí historikové, z nichž je možno uvést Prof. Roberta Kvačka, Prof. Jiřího Holého a další.

Dalším důvodem, proč je třeba mládí vzdělávat, je snaha některých současných politiků v různých zemích, včetně právě probíhajících revolucí v zemích blízkého východu postavit v boji o moc své volební programy na náboženské, národnostní nebo rasové otázky. Dnešní politická scéna je rozdělena mezi velké strany a probíhá boj o menší skupinu nerozhodných

⁷ Michal Kraus „Deník 1942 – 1945 zápisky patnáctiletého Miši, který přežil holokaust“ Nakladatelství Kvartus Media, k.s. SNP 3968/1 ISBN 978-80-904916-2- Rozhovor Skype s Michalem Krausem. Boston únor 2012

voličů. Tuto skupinu se snaží oslovit také ti, kteří se chtějí dostat do politiky a ve velkých stranách nemají šanci. Proto se snaží tuto skupinu voličů oslovit tím, že v současné neradostné politické, ekonomické a společenské situaci nabízí různá zkratkovitá a radikální řešení. Další příčinou úspěchu těchto radikálních hesel je nevzdělanost některých voličů a jejich ochota naslouchat radikálním řešením, zejména v kombinaci s nabízenou možností prosadit sebe sama⁸. Především tito voliči jsou ochotni těmto argumentům naslouchat. Růstu xenofobie a antisemitismu rovněž přispívá chování ortodoxních zejména radikálních židovských skupin, jejich snaha o izolaci uprostřed většinové společnosti. Tyto snahy vyvolávají trvalé napětí a nejistotu o budoucím vývoji.

Izraelští politici sami často využívají holokaust k politickým účelům, mnohdy aniž si to uvědomují. Pravice vidí všechny Arabů jako nacisty(roku 1982 byl Arafat v Bejrutu přirovnáván k Hitlerovi v berlínském bunkru). Levice obviňuje izraelskou armádu na Západním břehu, že se chová jako německá Wehrmacht na okupovaných územích. Ministři ve vládě sní o tom, jak se do Izraele přistěhují milióny Židů, milióny, které zahynuly v holokaustu. Izraelští politikové se vzájemně obviňují z antisemitismu a konkurenční strany srovnávají s NSDAP.

Od této události uplynulo 67 let a nemine jeden den, abychom v izraelském tisku nenašli zmínku o holokaustu. Jsou tady často slyšet hlasy přeživších, ať to už skončí, ale není to nic platné, trauma je silnější než jejich dojemné výzvy. Jiný způsob jak se s takovým traumatem vypořádat, je postavit se k němu čelem, postavit se faktům a přemýšlet o nich, udělat to co židovský národ po půl století provést nemohl - zabudovat holokaust do své historické minulosti. To je fakt, který je nutný udělat s jakoukoliv událostí. Musí být zařazena do minulosti a každý musí mít možnost se z události poučit. To je důvod, proč se židovský národ nemohl s traumatem holokaustu dosud vyrovnat.⁹

Většina z přeživších, s kterými jsem měla možnost na toto téma hovořit v uplynulých letech, vyjadřuje obavu z případného opakování holokaustu a v jejich podvědomí panuje stálá nejistota z možného vývoje událostí. Tyto pochybnosti jsou v mnoha případech v rozporu s názory jejich potomků, kteří jsou přesvědčeni, že se podobná událost již nemůže opakovat.

⁸ Jako příklad lze uvést kampaň slovenských politiků za samostatné Slovensko v letech 1991 a 1992

⁹ Yehuda Bauer Strana 9-13. Úvahy o holokaustu vydalo nakladatelství academia, středisko společných činností AV ČR, v.v.i.

Vzhledem k tomu, že tyto události znají pouze zprostředkovaně a jejich dopad na osobnost člověka sami osobně neprožili tak ani nepředpokládají, že něco tak strašného nepopsatelného by se snad mohlo opakovat. Všichni zúčastnění, kladou důraz na politické zvládnutí možného nebezpečí, které holokaust může přinést. Potomci, ale ve vlastním nitru nemožou posoudit zlo, které nezažili, proto to nedokážou brát natolik traumaticky jako přeživší. A to je dobře, protože trauma tohoto druhu se nesmí dědit a přenášet z otce na syna. To koresponduje s názorem Tomáše Töpfa v kapitole číslo 2.2.

Holokaust je nutné začlenit do našeho života do jeho přítomnosti i do budoucnosti, dát mu význam, který mu náleží, a který v období II. světové války, neměl.

Mnoho z těch, kteří mi laskavě poskytli svá svědectví, považuje za svou povinnost seznamovat veřejnost, přednášet na toto téma, vést diskuse na téma holokaustu, jeho vzniku, příčin a jeho důsledcích. K tomu, aby bylo výchovné úsilí prospěšné, je nutná i státní pomoc a to dle mého názoru několika způsoby. Je třeba zařadit celou historii holokaustu do školních osnov a změna v přístupu k politickému dopadu v působení na společnost, tedy i politická výchova.

Protože, jak zdůraznil v rozhovoru profesor Robert Kvaček na otázku "Co udělat proto, aby se to neopakovalo?"

„Hlavní metoda je volit si politické zástupce států a institucí, kteří budou zárukou, že nepodlehnou tomu, co zrodilo holokaust a jemu podobné události.“ proti tomu Yehuda Bauer říká *„Zárukou je kulturní člověk“* *“politici jsou v demokratických zemích voleni nikoliv kvůli tomu, že něco vědí o holokaustu a genocidě, ale proto, že slibují snížit daně. Proto je třeba nejprve učít politiky, což bude dlouhý proces – ne beznadějný, ale značně obtížný, přičemž žádoucí výsledek není zaručen.“*

Yehuda Bauer jakožto historik, Žid, přeživší holokaust, říká. *„necítíme se dobře a nechováme se přátelsky k tomu, abychom alespoň omezili a později ve vzdálenější budoucnosti, snad úplně odstranili hrozbu rozsáhlého a hromadného ubíjení, potřebujeme politické a mezinárodní nástroje.“*

Jeho kniha si klade důraz i politický cíl v tom smyslu chce pomoc při práci všech a chce

příspět celé společnosti a všem, kdo se snaží zastavit a možná i zvrátit vražedný trend.

Historicky je tedy antisemitismus stále se opakujícím jevem, kdy v některých obdobích zůstává skryt pod povrchem a je zatlačen do pozadí obdobími tolerance, reformy a osvícenství. Jindy se vynoří na povrch v celé své hrůze.

Smyslem této práce bylo v rozhovorech a svědectví těch, kteří přežili hledat historické příčiny, i důsledky holokaustu. Pro hledání příčin antisemitismu a hledání naděje, zda lze opakování holokaustu zabránit, byla svědectví a názory zúčastněných základem pro tuto práci. Přeživší holokaust uvádějí své osobní zkušenosti, ale i vyjadřují určitou obavu z možné budoucnosti. Vzhledem k tomu, jak často se války opakují, přeživší považují za možné i opakování podobných excesů v budoucnosti.

Můžeme jen doufat, že současná ekonomická krize se neodrazí na vývoji společnosti tak, jako v třicátých letech. Že nebude následovat další pogrom. Učit se z chyb, které udělalo lidstvo v dřívějších dobách, je velmi důležité a žijící svědci svorně prohlašují, že války byly a budou a lidstvo se stále nepoučuje z chyb, které udělalo v minulosti. Učební osnovy škol by proto měly být zpracovány na základu poučení se z velkých chyb historie lidstva. Je naším přáním, aby lidská společnost uměla předcházet podobným chybám, protože v případě, že se bude opakovat historie, může být otázkou přežití celého lidstva.

Všichni svědci svůj příběh vyprávějí jako skutečnost, kterou slovy nejde dokonale vyjádřit, kde je pravdou, že platí úsloví „*co Tě nezabije, to Tě posílí*“. Jejich příběhy, které mě vyprávěli při osobních setkáních, jsou zdokumentovány. Většina svědků je dosud aktivních, přednáší na universitách a vedou diskuse na středních a základních školách. Rozhovory s lidmi, byť vysokého věku ¹⁰ jsou historicky plnohodnotné.

¹⁰

Alice Herc Summer 108let
Zdena Fantlová 89let
Eva Erbenová 82let
Helga Weisssová Hošková 83let
Hana Hnátová 88let
Profesor Robert Kvaček 80let

1. Svědectví účastníků holokaustu

Účastníci holokaustu podávali v rozhovorech osobní svědectví, o svých zážitcích, názorech a nadějích, z doby před válkou, během své internace v koncentračních táborech a po válce. Všechny rozhovory byly vedeny osobně.

1.1. Helga Hošková, rozená Weissová

1.1.1. Vztah k židovství

Helga se narodila v Praze - Libni 10. listopadu 1929 židovským manželům Weissovým jako jejich jediné dítě. Její dětství bylo před válkou zcela normální, plné her a radostí. Helga Hošková vždy věděla, že má židovský původ. Jako rodina slavili všechny židovské svátky a navštěvovali pravidelně synagogu. Vztah paní Helgy k židovské víře v dnešní době je stále pozitivní, ale nijak ortodoxní. Navštíví synagogu dvakrát za rok a nepopírá své židovství.

1.1.2. Období II. světové války

Rodina Weissová odjela s transportem dne 14. listopadu 1941 s cílovou stanicí Terezín. V té době bylo Helze 12 let a 1 měsíc. Před transportem museli opustit byt, odevzdat klíče a mohli z domova odejít pouze se zavazadlem o hmotnosti do 50 kg. Na transport museli čekat v Holešovicích, kde dříve bývala Radioburza a nyní stojí Park hotel. Na tomto shromaždišti čekali celé tři dny. Probíhalo zde opakované sepisování věcí, židé museli odevzdávat šperky a všechny muže oholili.

Po třech dnech je přesunuli na Bubenské nádraží. Odtud transport odjel do Bohušovic. Odkud šli všichni se svými zavazadly pěšky přibližně 4 km od Terezína. Po příchodu do Terezína byl transport rozdělen do jednotlivých ženských a mužských objektů. Děti do 15 let mohly zůstat se svou matkou, což byl i případ paní Helgy. V Terezíně byly jednotlivé objekty nazývány podle německých měst. Helga s matkou byly umístěny v Drážďanech a otec byl umístěn do Magdeburgu. Po určitou dobu se nemohli setkávat. Později jim byl umožněn volný pohyb po ulicích ghetta a to pro ně byla jediná příležitost, jak se mohli společně vidět. Otec Helgy pracoval v , zatímco maminka byla určena na práci v krejčovské dílně.

Děti do 12 let nemusely pracovat, ale většinou pracovat chtěly, pro zkrácení času, kdy čekaly na dospělé. Protože nemohly chodit do školy, hlásili se podle svých možností do pracovních činností. Převážně se jednalo o práci v zemědělství.

Terezín byl považován za přestupní stanicí pro cestu do vyhlazovacích táborů. Weissovi odjeli transportem v říjnu 1944. V Terezíně byl také fašisty natočen propagandistický film s názvem „Vůdce dal Židům město“, svým zaměřením a myšlením byl tento film určen pro Červený kříž a světovou veřejnost, která měla nabýt dojmu, že v takovýchto místech je o Židy dobře postaráno a tedy zprávy tajně pronikající z hitlerovského území, nejsou pravdivé. Film byl přeložen do maďarštiny, holandštiny a dalších jazyků. Známa je epizoda z tohoto filmu, tak zvaná „sardinková aféra“, kdy děti před očima velitele tábora neodmítaly jíst sardinky, přesto že měly velký hlad, ale museli do kamery říkat: „zase sardinky“

Weissovi odjeli v transportu z Terezína v říjnu 1944, první byli odvezeni muži, otec Helgy odjel 1. října 1944 mužským transportem, údajně připravit v Německu nové ghetto. Helga s matkou byly deportovány 4. října 1944 společně s ostatními ženami a dětmi. Původní cíl, Freiberg – Flossenburg byl už, ale osvobozen postupující americkou armádou, a proto byl jejich transport přesměrován do koncentračního tábora Mauthausen – Gusen, kde se Helga s matkou dočkaly i osvobození americkou armádou, to byl pro ně konec války, kterou tatínek nepřežil, ale Helga přežila i se svojí maminkou.

1.1.3. Příčiny holokaustu

Spojit lidi proti “společnému nepříteli” to znamená získat velkou sílu. Za onoho nepřitele byli vybráni Židé, byla to ochrana a strach před konkurencí a židovským vlivem ve všech oborech, snad to byla i závist. Židé vynikají schopnostmi ve všech profesích, měli a mají mezi sebou velkou skupinu vzdělanců, vědců a umělců. Antisemitismus byl po tisíciletí šířen I křesťanskými církvemi, které odsuzovali Židy za ukřižování Ježíše Krista a to byl pro nacisty i začátek výběru koho poslat k likvidaci.

Musí být něco, proti čemu bude jedna strana bojovat a jestli je to antijudaismus nebo anti....cokoliv jiného je to vždy jedna skupina proti druhé skupině. V tomto momentu se Helga shoduje s Tomášem Töpferem, jak je zaznamenáno v kapitole 4.2.4. Pochody, které

zorganizovala Hitlerjugend, vypadaly velmi nevinně. Mladý člověk, který má hlavu neopotřebovanou životem, vstřebává snadno i demagogické informace a jsou-li dobře podané, uvěří jim a bude je šířit a prosazovat dál.

Paní Helga byla nedávno přednášet na učilišti v Německu. Když viděla mladé sedmnáctileté lidi, věděla, že kdyby v tento okamžik přišel kdokoliv s myšlenkou Hitlera, dají se strhnout a půjdou tam, kam bude chtít. Kam budou vedeni, tam půjdou v davu. Naše společnost má tendence k ovládání a seskupování davu „Mladí jsou tvárný materiál a kdo je strhne s sebou, s tím půjdou“.

Paní Helga

1.1.4. Důsledky Holokaustu

Po návratu z koncentračního tábora a na základě Benešových dekretů, byl rodině Weissů vrácen jejich původní byt v Praze - Libni. Paní Helga složila zkoušky a pokračovala ve studiu na gymnáziu a současně na střední grafické škole. Po složení dvou maturitních zkoušek odešla studovat Vysokou umělecko- průmyslovou školu, kterou absolvovala, v ateliéru profesor Emila Filly a profesora Aloise Fišárka. Podzim svého života tráví paní Helga malováním přednáškami svém životním příběhu, a zkušenostech z holokaustu.

To, že se Helga vrátila zpět „domů“ vyvolalo rozdílné reakce, pro někoho to bylo velké zklamání, zejména pro ty, kteří užívali svěřený nebo zabavený židovský majetek, protože přišli o něco, co už brali jako vlastní majetek. „Lidi to trochu zaskočilo, s naším návratem už nikdo nepočítal. Příliš je nezajímalo, co se dělo v transportech a táborech. Nemohli to pochopit. Nechtělo se jim vracet svěřené věci, vymlouvali se, že je vyměnili za potraviny, nebo že je ztratili. Byli však i slušní a poctiví lidé.“

Weissovi takové přátele měli, dostal téměř všechny uschované věci zpátky. Moc toho, ale schovaného neměli. Měli restituovat továrnu, kterou před válkou vlastnila rodina Weissova. Na schůzi dělníků se ale dělnická organizace rozhodla jim továrnu nevrátit. Byl skutečně napsán a odeslán dopis, kde bylo psáno, že nevrací zpět továrnu, protože majitelé jsou Židé. Tento dopis byl věnován i jako důkaz poválečného antisemitismu v roce 1948 do židovského muzea v Praze. Historie s továrnou je neradostná. Nakonec sice byla továrna v Litomyšli vrácena Weissovým, ale i tak jim nebylo práno začít podnikat, protože za měsíc byla

1.1.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Diskutovat, učit a přednášet¹¹ Už od mateřských školek se snaží malým dětem vyložit lásku a ohleduplnost. Nesmí se podceňovat projevy nenávisti a agrese. Každý se může být v mladém věku tvarován. Jestli se nebudou vzdělávat nové generace o tom, jak nevině to začalo a jak děsivě to skončilo, tak se může holokaust opakovat. Kolik mrtvých a kolik doživotních utrpení přineslo období II. světové války! Vzdělání je velice důležité. Mladí lidé se rozvinou a pak se už nezmění. Výchova musí být od malička vedená k úctě, lásce a ohleduplnosti. Na denním pořádku by proto nemělo být žádné stršení a nic morbidního, surového pro malé děti. Nejsou vhodné žádné morbidní hry. Ublíží si a zabíjejí se v rámci hry a to jim nedává dobrý začátek do života. Prostředky masové komunikace jako je televize, denní tisk atd. by měly určovat mantinely a návody, jak, co, kde udělat. Stejně jako debaty na internetu. Protože tomu tak vždy není, přesouvá se tím tato povinnost na každého rodiče. Protože výchova dítěte není věc jednoduchá, je v zájmu každého rodiče vést svého potomka k dobré budoucnosti. Dítě dospěje do věku, kdy se zeptá na boje, které vidí v televizi a je třeba říkat, jak to začalo nevině na začátku II. světové války. Učit, učit, učit, ale ne jak být neurvalý a jak mít ostré lokty, aby se dítě prosadilo ve světě, ať to stojí, co to stojí, ale naopak, jak se chovat mezi ostatními dětmi, jak být slušný a přátelský a mít rád lidi. Výchova musí být od útlého mládí. V dnešní době to zní pro hodně rodičů naprosto proti jejich představě o výchově. Slušnost a úcta ke stáří se ztratila a školní studijní osnovy neobsahují etiku, rodiče místo toho chtějí mít dítě, které by se dokázalo prosadit mezi svými vrstevníky a v životě jinými způsoby (ostré lokty, bezohlednost, vítězství za každou cenu)¹².

1.1.6. Rozdílnost názorů

Helga je jedna z těch, která se obává toho, že by se minulost mohla opakovat. Podle ní výchova musí začínat již v mateřských školách. Musí být vylepšeny studijní osnovy od 1. stupně a existovat možnost, růstu vzdělanosti. A tento fakt je důležitý pro nás všechny, nejen

¹¹ nejdůležitější věc, kterou musí podnikat ti, co přežili. Helga proto přednáší.

¹² Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

pro Židy. Vzděláváním má svět šanci vyhnout se pogromům v jakémkoliv směru¹³¹⁴

1.2. Alice Herz Sommer

1.2.1. Vztah k židovství

V 1903 se narodila v Praze Alice Herz Sommer. Pochází z židovské, německy mluvící umělecky založené rodině jako jedno ze dvojčat. V rodině měla další čtyři sourozence. Rodina vlastnila továrnu, o kterou se staral otec, zatím co matka se věnovala výchově dětí. Matka pečovala o jejich kulturní rozvoj znalost jazyků a ona byla první učitelkou dcery Alice, kterou začala učit hře na klavír v jejích pěti letech a dcera se stala tak dobrá interpretkou, že již v šestnácti letech byla přijata pro své nadání ke studiu na německou hudební akademii v Praze. Protože v rodině žila i babička, která byla věřící Židovka a seznamovala děti s židovskými tradicemi, svátky i modlitbami. Dům rodiny Herzlových byl kulturním salónek, kde se scházeli významní spisovatelé, umělci a vědci. Mládí Alice je období těsně spojené s Prahou Franze Kafky, Maxe Broda a Felixe Weltsche, kteří jsou častými hosty její rodiny. S Franzem Kafkou pojil Alici přátelský vztah a dnes je jednou z mála osob, která Kafku osobně znala. Pestrá společnost, která se scházela v jejich domě, se stala podmětem pro Alici, takže ta se naučila v rámci svého vzdělávání kromě češtiny a němčiny i další jazyky latinsky, francouzsky a anglicky.

V roce 1930 umírá otec. Následně v roce 1931 se vydala za houslistu Leopolda Sommera. Z tohoto svazku se roku 1937 se jim narodil syn Raphael (1937 - 2001), který se později stal violoncellistou.

Umělecký svět z doby císařství, prvorepublikové Prahy a peklo koncentračního tábora, kouzlo a síla hudby a rozkazy terezínských strážů – to jsou prvky formující neobyčejný život Alice

¹³ Materiál z osobního rozhovoru s paní Helgou Weissovou 2008 a 2012 Praha – Libeň,
V současnosti vychází deník „Helgas diary“ v nakladatelství Pinquin

¹⁴ Souhlas se zařazením svědectví do mé diplomové práce je umístěn na přiloženém DVD a v příloze

Herzové - Sommerové, která do dnešní doby žije v Londýně, kde jsme jí navštívili v listopadu 2010, kdy jí bylo 107 let. Prožila celé dvacáté století se všemi jeho stíny i děsy.

1.2.2. Období II. světové války

V období protektorátu za války a za války byl těžký život, nic se nesmělo. Židé se nesměli s nikým stýkat, do obchodů také nemohli, byla pro ně vyhlášena speciální policejní hodina ve 20 h.. Alice s rodinou pečlivě a s obavami vnímali zprávy o situaci. Za protektorátu mohli mít pouze privátní návštěvy. Přišli muzikanti a hrálo se a mluvilo se o hudbě. Členové rodiny se stále stýkali a debatovali o politickém stavu té doby, velké rodiny, mezi které patřila i rodina paní Alice, se neustále scházeli. Paní Alice se stýkala s Viktorem Ullmannem¹⁵, který byl jedním z nejlepších skladatelů té doby. Pro pana Ullmanana znamenala hudba, vědu.

V roce 1941 byla deportována matka Alice. A v roce 1943 Alice je se svým mužem a šestiletým synem převezena do Terezína. I zde si však zachovala svou nezkrotnou sílu vůle, svou srdečnost a laskavost. Na začátku roku 1945 jako poslední člen rodiny je do transportu zařazen i bratr Alice. Přes tři a půl tisíce smíšených manželství byla do března 1945 dopraveno do Terezína. V Terezíně se setkal s Arnoštem Weissem v té době vedoucím stavebního oddělení a ten si ho vyžádal jako pracovníka do skladu. Současně ho informoval o tom, že kromě jiného jeho sestře Alici. Alice svým prostřednictvím více než 100 koncertů v Terezíně dodávala svým spoluvězňům sílu a naději. Sílu a matčinu naději dávala také svému malému synovi, který více než 50x vystupoval v dětské opeře Brundibár, jak to popsala ve své knize „ ráj uprostřed pekla“.

Přes den pracovala při rozštěpování slídy nožikem. Tu odevzdávali každý večer na váhu pod velkou kontrolou. Pracovní doba trvala denně od 6 do 18h, si malou přestávku na „oběd“. Po celé dlouhé dny Alici držela při síle, myšlenka, že večer bude hrát.

1.2.3. Příčiny holokaustu

¹⁵ Viktor Ullmann (1898 – 1944) rakousko-český, skladatel, žák Schönbergův 8.9.1941 byl deportován do Terezína, kde se potkali i s paní Alici. (Rajská zahrada uprostřed pekla, Melisa Müllerová Reinhard Piechocki str. 142, 187)

Antisemitismus byl již před II. světovou válkou. Před válkou byl báječný život s T.G. Masarykem. Židé byli jiní. Univerzity byly a budou plné židovských studentů, mají jiný a lepší charakter. V běžném životě měli jiný styl oblečení a spoustu tradic. Chtějí hlavně vědět a to je příčina (podle paní Alice), proč byli vybráni právě Židé jako národ, aby posloužili jako cíl nenávisť? V době války je to prostě tak a není možné to brát jinak. Války byly a budou. Lidé se málo učí.

1.2.4. Důsledky holokaustu

Vztahy po návratu nebyly jednoduché, byt rodiny Sommerových byl v době jejich návratu obsazen. Při návratu zpět do míst, která byli nuceni za války opustit, se židé setkávali i s nenávisť, jejíž důvody byli pravděpodobně hlavně majetkové. Lid, kteří za války získali židovský majetek nebyli ochotni majetek vracet a byli jedni z těch, kteří i v době po válce zvýrazňovali antisemitismus. Velká část žurnalistů, čerpala informace s osobních setkání po jejich návratu. Lidé se chovali tak jak dovolovala doba a situace v Čechách. Po válce značná část přeživších holokaustu byla rozhodnutá, že emigruje do Izraele, k této alii se přidala i Alice a začala vyučovat na Jeruzalémské konzervatoři. Poté se přestěhovala ke svému synovi do Londýna, z kterého mezitím vyrost světoznámý cellový virtuos. Alice dodnes žije v Londýně. Ve svých 107 letech nám věnovala hodinu svého času pro mou diplomovou práci. Rozhovor s ní je zaznamenán na přiloženém DVD. Je pravdou, že rozhovor s lidmi se starším datem narození není jednoduchý, nicméně mnozí z těch, kteří přežili koncentrační tábor, jsou posílení tím, co je nedokázalo zabít a i v pozdním věku jsou duševně svěží. Platí tady doslova a do písmene přísloví „ co tě nezabije, to tě posílí“

Syn Alice, Stephan Rafael, byl výborným cellistou¹⁶, všechno vnímal rozumem a tak i hrál. Hudba pro Alici znamenala, „ to nejlepší v období druhé světové války. ” Cítila se bohatá hudbou i při tak těžké době jako byl pobyt v Terezíně. V porovnání s životem těsně před válkou a během války, byla kupodivu v Terezíně větší svoboda. To, že mohla hrát, znamenalo, že pobyt v Terezíně pro její duši nebyl tak hrozný, byla šťastná každý večer, když mohla jít hrát. Její syn se ptal často „A mami, proč nemůžeme jít domů?“, ale rodiče už nevěděli, co říkat. Už začal samostatně myslet, ale protože cítil celou válku vedle sebe tělo

16 Pan Stephan Raphael Summer (1937 – 2001) stal světoznámým cellovým virtuosem.

maminky, znamenalo to pro něj přežít,, v pohodě“, napsal velké poděkování pro maminku. Máma je základ našeho světa pro dítě, ne otec, ale máma.¹⁷¹⁸

1.2.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Alice je přesvědčená, že se bude opakovat, války byly a budou, lidé se neučí z vlastních chyb. Malé procento lidí, ano, ale jen malé procento. Alice je stoprocentně přesvědčená, že se bude opakovat podobné zlo. Neskončil antisemitismus, je přítomen stále, byl, je a bude. Židé měli a budou mít stále problémy s asimilací do majoritní společnosti, nejsou jednoduší na pochopení, vědí víc, protože trpěli a tak se vyvíjeli, je to lidská vlastnost. Ti, kteří trpěli podobným způsobem, jsou také výš s vývojem jednotlivce. Židé se svou povahou a svým způsobem života dostali nahoru, je to rychlejší mentalita.¹⁹

1.2.6. Rozdílnost názorů

Názor Alice je velice podobný, názorům všech přeživších. Její názor „Univerzity byly a budou plné židovských studentů, mají jiný a lepší charakter. V běžném životě měli jiný styl oblečení a spoustu tradic. Chtějí hlavně vědět a to je příčina (podle Alice), proč byli vybráni právě židé jako národ, aby posloužili jako cíl nenávisti.“ Je v určitých bodech shodný s Raulem Hilbergem²⁰, který ve svém úvodu uvádí „Židé z řad inteligence, měli šanci na přežití“

1.3. Zdenka Fantlová

1.3.1. Vztah k židovství

¹⁷ Rajská zahrada uprostřed pekla, Melisa Müller, Reinhard Piechocki str. 9. *Příběh jednoho zázraku*,

¹⁸ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

¹⁹ Osobní rozhovor s Alicí Herz Summer v Londýně listopad 2010, kniha „Rajská zahrada uprostřed pekla Melisa Müllerová Reinhard Piechocki, Alice Herzová – Sommerová Rajská zahrada uprostřed pekla – život v jednom století, Vydalo nakladatelství Rybka Publishers, v Praze 2009

²⁰ Raul Hilberg Pachatelé, oběti, diváci židovská katastrofa 1933 – 1945 nakladatelství Harper Cillins Publishers z anglického originálu Perpetrators, Victims, Bystanders ISBN 80-7203-472-3

Narodila se 1922 v Blatné, oba její rodiče pocházeli z venkovských židovských rodin na Písecku. Ve městě a okolí žilo několik židovských rodin plně integrovaných do místního způsobu života. Rodina Zdeny ctíla židovské tradice a svátky.

Výnosem ze dne 7.8.1940 c.99761/40-J I ustanovilo ministerstvo školství a národní osvěty po dohodě s panem říšským protektorem, že s platností od počátku školního roku nesmějí býti židovští žáci přijímáni do českých škol jakéhokoliv druhu a pokud by tyto žáci takové školy navštěvovali, mají báti počátkem školního roku 1940/1941 z účasti na vyučování vyloučení.

V důsledku tohoto nařízení oznamuje Vám ředitelství, že Vaše dcera Zdena Fantlová přestává býti žákyní zdejšího ústavu.²¹

Na základě výše uvedeného výnosu roce 1940 byla však pro židovský původ ze studia vyloučena a absolvovala 1 rok studia na anglickém institutu v Praze. V současnosti žije v Londýně, kde jsem se na podzim roku 2010 se Zdenkou seznámila a která mne uvedla ke své přítelkyni Alici Herzové- Sommerové.

Češi byli pyšní na svou vlast. Jejich identita je důležitá. Ale jejich identita padá dějinami. Utíkají z komunismu, řeč padla, identita zmizela

Rodina se v předválečné době asimilovala. Nebyla jiná možnost z politických důvodů, jen děda dodržoval svátky a to vadilo společenskému životu. Vadilo to ostatním lidem v jejich okolí. Vyčlenění plodí antisemitismus. Je to podle Zdeny přežití – nevíme, kdo jsme. Vše zjistíme až na hranicích smrti. Je dimenze nad námi, která vše řídí. Přežití všeho špatného je obohacení života.

1.3.2. Období II. světové války

Lidé se podle ní dělí na dvě skupiny:

- *Pozorovatelé*
- *Oběti*

Základem přežití je schopnost přijmout změnu. Kdo ji přijme, může přežít.

21.1. 1942 byla Zdena s celou rodinou deportována z Plzně do Terezína. V roce 1944 byla poslána do vyhlazovacího tábora Auschwitz – Birkenau. Vzhledem ke svému mládí a pracovní

²¹ Jan Hora ředitel, Kniha Klid je síla, řeč tatínek str. 73.

schopnosti, byla později poslána dále na východ - Kurzbach. V lednu 1945 nastoupila na pochod smrti přes řeku Odru do koncentračního tábora Gross Rosen, pak do Mauthausenu. Cestou polovina děvčat zahynula. V únoru 1945 byl zbytek její skupiny převezen do Bergen Belsenu blízko Hanoveru. Když tam vypukla tyfová epidemie, většina vězňů zahynula hladem a žízni. 15.4. 1945 osvobodila tento tábor britská armáda. A tehdy jí našel jeden anglický důstojník, ještě živou mezi tisíci mrtvolami. Důstojníkovi věnovala i svou knihu „ Klid je síla, řek tatínek“ Sama tuto scénu popsala jako stav, kdy byla nemohoucí zvednout ruku vysílením a uviděla světlo, které pronikalo do chatrče, kde jich byla celá hromada už mrtvých a ono světlo jí přinutilo k malému probuzení do života a byla zachráněna. Volala anglicky o pomoc. V červenci 1945 byla převezena mezinárodním červeným křížem do Švédska na léčení. Tam zůstala 4 roky. Naučila se Švédsky a pracovala na Československém vyslanectví ve Stockholmu a do roku 1949. Potom emigrovala do Austrálie. Tam se vdala a měla dceru Katuš. V Melbourne byla členkou místního divadla, ve kterém vystupovala v několika rolích až do svého odjezdu do Anglie v roce 1969. Od té doby žije v Londýně.

Její dcera získala doktorát z psychologie a pracuje nyní v Americe, kde žije se svým manželem a dvěma dětma v Bostonu.

1.3.3. Příčiny holokaustu

Zdena uvádí také antisemitismus, který stále žije. Židé mají jiný charakter, mají jiný život. Chtějí hodně vědět a to je podle ní hlavní příčina holokaustu. Na začátku války platil pro Židy zákaz všeho i školu musela opustit. Mnoho lidí příliš (přirozeně) chránilo svůj život a nepodali ani ruku komukoliv židovského původu, kvůli nacistům. Sousedí a přátelé rodině Fantlových radili co vzít do transportu i když sami nevěděli, co tam na koho může čekat. V té době byla cigareta významným platidlem a v lágru se za ní dalo pořídit téměř vše. Pro mnohé další však byli židé jen nepřátelé a bylo potřeba se jich zbavit. Dávali jim za vinu i válku. Příčiny výběru židů pro likvidaci byly především závist, strach z konkurence.

1.3.4. Důsledky holokaustu

Když přijela po padesáti letech do rodného města, položily paní Zdeně tři bývalé spolužačky stejnou otázku:

„Prosím Tě, co se s Tebou a tvojí rodinou stalo, když vás tady odtud v lednu 1942 Němci odvedli do koncentráku? Jaký byl váš denní život a jak to, že ty jediná z celé rodiny a z celého města, jsi všechno přežila?

Hodně se nad těmito otázkami paní Zdena zamyslela. Když její vlastní generace a její vlastní kamarádky a spolužačky nic neznají z jejich tvrdého osudu v letech 1942 – 1945. Co potom bude vědět budoucí generace?

Ti, kteří přežili německé vyhlazovací tábory, jsou poslední očití světci té doby. Není jich příliš mnoho. Až poslední z nich zemře, vezme s sebou do hrobu poslední své zážitky, které už nikdy nikdo nebude mít možnost ani číst, ani posoudit, jak jim bylo a jak se jevil život dál.

Polední věta je hlavní myšlenkou mé práce. Je to minulost, která se nesmí zapomenout. Vzpomínky jednotlivců přeživších jsou částí, a to jenom malou částí, té velké, historické pravdy. Proto je třeba neustále opakovat pravdu mé práce, i když jsem se setkala s názory, které příběh holokaustu považují za příliš omílaný. Tato svědectví, která se nacházejí v mé práci, jsou sepsána z důvodu obav a varování před možností opakování.

Celý život si to budou všichni účastníci pamatovat, ale dnes můžeme žít a toho je třeba si vážit.

1.3.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Války byly a budou, lidé se neučí. Židé jsou vyvolený národ. Zdenka je toho názoru, že by Izrael nedopustil opakování. Židé možná nakonec zachrání lidstvo. Musí být nějaký účel skrytý v tom, že přežili vše. Židů bylo tolik zmasakrováno, že by se každý jiný položil na lopatky. Záleží na identitě, kdo jsme a co jsme^{22, 23}.

1.3.6. Rozdílnost názorů

²² Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

²³ Osobní rozhovor v Londýně, listopad 2010, kniha „Klid je síla, řek' tatínek“

Zdena jedna z mála přeživších, která je toho názoru, že židovský národ patří mezi národ vyvolených, a že opakování hrozné minulosti už nemusí být. Je pravdou, že minulost židovského národa, jak vyplývá z mého úvodu, není jednoduchá. Útisky jsou po celém světě, ale při užším studiu zjistíte neopakovatelnost šoa. Je zajímavé, že s průběhem holokaustu se shodují s Raulem Hilbergem a stejným způsobem označují přítomné osoby.

- *Pozorovatelé*
- *Oběti*

Kniha Raula Hilberga, s kterou jsem pracovala, se přímo jmenuje Pachatelé, oběti diváci židovská katastrofa 1933 - 1945

1.4. Petr Erben

1.4.1. Vztah k židovství

Narodil se v Československé republice v Moravské Ostravě roku 1921. Petr Erben byl vychován svou rodinou v duchu myšlenek TGM. Rodiče nebyli pobožní, ale dodržovali vše, jak matka řekla, podle rozumného dobrozdání. Matka byla činná v židovské sociální pomoci a jako taková se ve vedení sionistického hnutí ve městě se zúčastňovala všech četných schůzí, kdy byli přítomni i děti. Do synagogy se chodilo na všechny velké svátky a také zpívali v chóru.

Byl vždy hrdý na výchovu, kterou získal v českých školách v duchu Masaryka a jeho pojetí demokracie a humanismu a snažil se žít podle těchto zásad. V mládí se věnoval hlavně sportu. Při sportovních aktivitách se také seznámil s Fredym Hirschem.²⁴ Jeho přátelství, jak píše, mu později v Terezíně zachránilo život. Ve druhém ročníku po neobvyklém doporučení německého profesora Reutera přechází na českou průmyslovku, kde maturuje v květnu 1940, tedy již za protektorátu. Mimořádné štěstí měl v závěru roku 1939 jeho bratr Pavel, který za

²⁴ Fredy Hirsch (vlastním jménem Alfred Hirsch, 11. února 1916 Cáchy – 8. března 1944 Osvětim) byl židovský pedagog, sportovec, sionista a vůdčí osobnost výchovy a vzdělávání dětí v nelidských podmínkách koncentračních táborů Terezín a Auschwitz-Birkenau. (Wikipedia)

pomoci matky a jejího vlivu v sionistickém hnutí byl zařazen do skupiny „*alija noar*“²⁵ a odjel do Palestiny.

1.4.2. Období II. světové války

Již v roce 1939 se denně objevovaly různé nové zákazy a vyhlášky. Dle jedné z těchto vyhlášek hledali na Ostravsku muže do pracovního tábora Nisko v blízkosti hranice s Ruskem. Tato hranice byla stanovena dohodou Molotov-Ribbentrop. Na řece San pak Němci nutili židy pod pohrůžkou zastřelení řeku přebrodit, ale ani komunisté v Rusku se nezachovali jinak a Stalin nechal Židy poslat na Sibiř. Zpět do Ostravy se vrátila jen malá skupina.

Následovala jedna represe za druhou, jako arizace podniků, zákaz studia, vstupu do obchodů atd. Petr se vrací do Frýdku, kde je zařazen na práce při regulaci řeky. Přestože byl život židů velmi omezen, jsou Petrovy vzpomínky spojeny i s poslední oslavou Silvestra 1941/42 .

Pak se již pomalu blížila doba nástupů do transportů. Z Ostravska bylo do transportů, které odcházely v období od 18. do 30. září 1942, zařazeno cca 3500 lidí. Tyto transporty končily v Bohušovicích tedy cca 4 kilometry od Terezína a odtud šli pěšky, každý se svým zavazadlem, prošly nechvalně známou branou s oním pověstným nápisem a ocitli se v péči místních pořadatelů. S pomocí Hirsche, který jeho příjezd očekával. Petr se stává jedním z vedoucích připravovaného pracovního úřadu mladistvých.

To je významný Hirschův podíl na Petrově záchraně, neboť tři předchozí transporty pokračovaly dál směrem na východ a dle později nalezených dokumentů téměř všichni zahynuli v Malém Trostinci . V době jeho příjezdu do Terezína se v jeho zdech nacházelo asi šedesát tisíc lidí, ale počty se neustále měnily. Přicházeli další a další a také další a další odcházeli v transportech směrem na východ, kde, jak všichni věřili, najdou práci v jiných táborech. I to, byla jedna z obludností fašistické mašinerie . Udržet lidi ve víře v budoucnost ,

²⁵ *Alija mládeže* (hebrejsky: עליית הנוער, *Alijat ha-no'ar*, anglicky: *Youth Aliyah*)

aby se mohlo dále rozrůstat jejich zabíjení, aby konečné řešení mohlo být v plné šíři realizováno.

To byla i osudovost tak zvaných seznamů. Seznamy do transportů sestavoval ústřední sekretariát a vycházelo se ze zásad o důležitosti každého jednotlivce pro organizaci samosprávy. K těmto účelům bylo nutno každý měsíc zpracovat hlášení o důležitosti. Jak Petr vzpomíná, bylo to pět známek, z nichž ta nejvyšší určila, kdo je nezbytný. Do tohoto seznamu byly brány rodiny jako celek a tak často společně putovali do transportů, protože rodina jako celek měla nízkou kvalifikaci, ale i zde, jak Petr uvádí, se projevovala statečnost.

Například transporty přicházející z Dánska, Holandska zůstaly ve většině skoro až do konce války v Terezíně. Bylo to hlavně zásluhou dánského krále, který se nikdy nepodřídil hitlerovskému diktátu a ještě před koncem války dokázal zajistit jejich návrat zpět do Dánska.

Petr Erben ve své knize také uvádí řadu jmen, která se v jeho okolí objevila, a která se podílela na tom, že mladí vrátivší se z pekla války a koncentračních táborů si mohli zachovat vzpomínky na přátelství a radost ze spolužití v tomto rámci.

V období před svátkem Jom kipur roku 1944 Němci vyzvali všechny mladé práce schopné muže, aby se přihlásili do transportu na vybudování nového pracovního tábora na východě, v transportu bylo asi 3000 lidí. Transport vyjel směrem na sever a po projetí Drážďan odbočil na východ a zastavil ve větší stanici Auschwitz. Zde Petr pronesl: „*Tady jsou ty komíny krematoria, kde pálí denně tisíce lidí z transportů, tedy těch, kteří jdou na opačnou stranu rampy a místo v umývárkách končí v plynových komorách.*“ Při jeho dotazech na známé a příbuzné mu ukázali jen palcem nahoru, což znamenalo, že prošli komínem jako dým. Po několika peripetiích skončil v pracovním táboře Auschwitz.

Zde se také dozvěděl o smrti své matky, která, ničeho netušíc, po zprávě, že muži již tábor dokončili a přejí si zde ženy, se sama přihlásila do transportu, který byl po příjezdu zplynován.

Po dobu svého nasazení v Unionce také posílá svůj dopis tetě Marii. Dopis popisuje v jinotajích, kde se nachází a kde jsou jejich příbuzní. Dopis dále obsahoval prosbu o chleba a naléhavé doporučení dopis po doručení zničit. Dopis naštěstí tetička nezničila i přes všechno

nebezpečí, které představoval a ten je díky laskavosti pana Erbeny dodnes jako památka uložen v archivu muzea Jad Vašem v Jeruzalémě²⁶.

18.ledna 1945 byl tábor vyklizen a na pochod se krátce nato vydala i skupina ve, které byl zařazen pan Erben. Ze stanice Loslau jeli potom vlakem až do jednoho z nejhorších táborů, tábora Mauthausen. Zde se dostal do skupiny, která v Gusenu kompletovala stíhací letadla Messerschmidt ME-262. Tento letoun sám o sobě byl převratnou novinkou válečného letectví a byl jednou z Hitlerových tzv. zázračných zbraní. Na tom, že se zázračnou zbraní nestal, mají svůj podíl i samotní vězni a jejich sabotáže. Zde v tomto táboře se také dozvěděli o Hitlerově smrti a dne 3. května se ztratil i poslední voják SS a na jejich místech se objevili starci v uniformách, kteří sotva udrželi své pušky.

1.4.3. Příčiny holokaustu

V nenávist k židům, která byla do Hitlera vpravována už v mládí, vyrostl ve společnosti silného antisemitismu.

1.4.4. Důsledky holokaustu

V roce 1948 potom se svoji budoucí ženou Evou opouští Československo a svůj původní cíl Austrálii mění na Izrael. Na rumunské lodi Transylvania spolu s ostatními přijíždějí do Haify. Po zdejším pobytu a aklimatizaci se Petr stává zaměstnancem továrny Juven Gad. Pro rodinu posléze staví domek ve městě Aškelon²⁷ na jihu Izraele. V domku, kde žijí dodnes spolu se svoji ženou. Vychovali zde své děti a dodnes vedou svůj šťastný a spokojený život.

²⁶ Jad Vašem je památník obětí a hrdinů holokaustu v Izraeli Jeruzalémě Hlavní výzkumní a dokumentační středisko mo holokaustu str.215. (Judaismus od A do Z Vydal Defer, s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice Maiselova 18, 110 01 Praha 1 odpovědný redaktor Jiří Daniček). Založen byl v roce 1953 na základě zákona izraelského parlamentu - Knesetu.

²⁷ Aškelon (hebrejsky: אַשְׁקֶלוֹן, arabsky: عسقلان Askalán, latinsky: Ascalon, akkadsky: Isqualluna, v oficiálním přepisování do angličtiny: Ashqelon^[3], přepisováno též Ashkelon) je město v Izraeli v Jižním distriktu. Starostou je Beni Vaknin.

Nachází se v nadmořské výšce 10 metrů na pobřeží Středozemního moře, v izraelské pobřežní planině, cca 55 kilometrů jihozápadně od Tel Avivu a Ašdodu. Vnitrozemí je zemědělsky využíváno, pobřežní pás lemuje písčité duny. (Wikipedia)

Stalinův diktát české vládě po únorových událostech v roce 1948 a pokračování kampaně nenávisti proti Židům, která vrcholila soudy se Slánským a jinými, nás na léta přivedla do situace, že jsme se styděli za svůj židovský původ. Změnu přinesla až „sametová revoluce“ 1989. Nedlouho potom začali navštěvovat Českou republiku se svou ženou Evou.²⁸

1.4.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

S manželkou Evou a vnučkou Anat , odletěli koncem května 1991 do Mnichova a téhož odpoledne přešli hranice do České republiky. Zastavili se v městech jejich mládí a u rodiny v Přerově, která zachránila manželku Evu. Navštívili i město Frýdek, kde Petr prožil své mládí. Byla to stále doba, kdy se ještě báli zbytků komunistů a mezinárodního teroru. Tehdy se Petr rozhodl napsat svou knihu „ Po vlastních stopách “ Jelikož si uvědomil z otázek vnučky Anat, že je důležité informovat nové generace o životě, který zde Židé vedli o svízelných jejich složitém a smutné odysey po okupaci Hitlerem a o jejich dalších osudech až do dnešních dnů. To je jediná možnost jak zabránit opakování, něčeho tak hrozného.²⁹

1.4.6. Rozdílnost názorů

Názory Petra na historické události se téměř shodují s jeho ženou Evou. Je pravdou, že názory přeživších se shodují z pochopitelného důvodu. To oni jsou ti, kteří mohou sami hodnotit historii. Nové generace a historici mohou hodnotit jen ze zprostředkovaného pohledu, který je závislý na svém původu. Je velice důležité jestli příslušník nové generace nebo historici, měli možnost hodnotit historii s očitým svědkem, jako jsou manželé Erbenovi. Erbenovi si užívat života a snaží se odsunout do své minulosti to, co museli zažít. Uznávají potřebu vzdělat mladé generace a tím se zaslouhují o neopakování historické katastrofy.

²⁸ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

²⁹ kniha Po vlastních stopách Petr Erben ISBN 80-913130-1-9

Nakladatelství Petr Kalina Praha vydání první „ Věnováno v upomínku mým drahým zahynuvším rodičům Kláře a Arturu Eisenbergovým a všem přátelům, kteří se nevrátili z temna holokaustu.“

Osobní rozhovor Aškelon 2008

1.5. Eva Erbenová

1.5.1 Vztah k židovství

Eva Erbenová se narodila 1930 v Děčíně. O šest let později se rodiče přestěhovali do Prahy, pocházela z pražské židovské rodiny. Jako většinu Židů čekala i ji za války perzekuce a věznění. Přežila Terezín i koncentrační tábor Osvětim. Podařilo se jí utéct z pochodu smrti nedaleko města Čistá (Lauterbach) ve Slavkovském lese. Vzpomínky pak vypsala ve svých knihách. Eva nebyla nijak ortodoxně vedena. Žijí s manželem v Izraeli a velice si váží svého života.

1.5.2. Období II. světové války

Na jaře roku 1939 obsadili Němci Čechy a Moravu. Děti nemohly dobře rozumět tomu, co se vlastně děje a co to znamená pro jejich další život.

Většina lidí se nehnula od rádia a pozorně poslouchala, jestli se situace nezmění. Čekali prohlášení o tom, že je vše vyřešeno a šlo jen o politický omyl. Pravda, ale byla taková, že počínaje rokem 1939 byl život všech, nejen Židů, obrácen úplně naruby. Židé směli na ulici vycházet pouze se žlutou hvězdou .

Práce Židů byla zakázána, například byla-li Židovka učitelkou tak byla odvolána. Na obchodech a restauracích se objevily nápisy: Židům a psům vstup zakázán. V této době se povedl otci Evy Erbenové, objev materiálu, který byl později nazvaný bakelit. Když svůj objev předvedl v pražském výzkumném ústavu, byl vynález schválen, ale radost byla předčasná. Podle nových nacistických zákonů nemohl být Žid autorem objevu či vynálezu a tak byl nucen předat autorská práva příteli českému vědci, kterého pak poctili cenou, která náležela otci paní Erbenové. Všichni měli obrovskou vůli vydržet útlak a doufali , že se vše v dobré obrátí až do prosince roku 1941 .

Celá rodina a další Židé dostali předvolání, aby byli připraveni do dvaceti čtyř hodin, u Veletržního paláce, odtud se vypravovaly transporty do ghetta Terezín. Každý si směl vzít jen jedno zavazadlo o celkové váze 50kg. Cestou dostal každý své číslo, pod kterým byl veden, svá jména ztratili na dlouhou dobu.

Rodina paní Erbenové dostala čísla 641 ,642 , 643 a jejich novým domovem se stal Terezín, který byl od roku 1941 židovským ghettem a sběrným táborem.

Němci nařídili, aby se z pevnosti odstěhovali všichni původní obyvatelé. V době, kdy sem byla přivezena rodina Evy Erbenové, byli již v ghettu Židé z Prahy a okolí, kteří byli odvezeni prvním transportním vlakem. Po příchodu do ghetta byli postaveni na dvůr a rozděleni na muže, ženy a děti. Byla to chvíle, kdy Eva viděla naposledy svého otce. Jídlo, dostávali třikrát denně.

Denně chodili do práce, kterou jim určili vězňitelé. Rozrývali prašné zásypy podél hradeb měst, aby se tam dala pěstovat zelenina. Děti se scházely na určeném místě každé ráno a byly rozdělovány, kam bylo potřeba, podle německých rozkazů. Za každou skupinu byl zodpovědný starší dozorce. Děti dostaly od Němců propustku a ta jim umožnila projít hradbami ghetta do zeleninových zahrad, které obdělávaly, ale nesměly nic k jídlu vzít zpět do ghetta, ale i toho se někdy odvážily, i když to bylo velmi nebezpečné, protože je za to mohly vězňitelé zastřelit. Ale hlad byl silnější. Eva vzpomíná, například na to jak jednou narazily cestou z práce mimo ghetto na třešeň a dozorce jim dovolil, aby se dosyta najedli.

V zimě se na polích podél Terezína pěstoval i špenát. Děti byly nuceny špenát sklízet už za sněhu, a protože měly na sobě zimní oblečení, tak se jim podařilo ošálit dozorce a pronést zpět do ghetta špenát pro příbuzné, ukrytý v nohavicích i když dřív špenát nejedli, přišel jim nyní vhod, ostatně jako cokoli k jídlu, co se jim podařilo získat.

V terezínském ghettu byli vězňeni vědci, lékaři, umělci, spisovatelé i zpěváci, kteří dříve vystupovali na velkých a slavných jevištích. Jeden z umělců zorganizoval skupinu dětí, mezi kterými byla i Eva Erbenová. Tato skupina se stala jádrem známého dětského divadla v Terezíně. Po práci nacvičovali, hráli a zpívali. Jedna z her, kterou nacvičili, byl dnes již známý „ Brundibár “. ³⁰

³⁰ Brundibár dobývá svět

Není to nadsázka. Krásiv Brundibár se v zahraničí nehraje pouze ve školách a nejrůznějších malých sálech, ale i na velkých světových jevištích. Roku 1997 se o něm hodně mluvilo v Paříži, kde ho nastudovala skupina bezprizorných dětí v Opera National de Paris, a dokonce - česky! Úspěch byl tak velký, že se musel znovu hrát (v sále pro více než 2000 lidí) i v následujícím roce. Z celé akce byl také natočen dokumentární film. Ve velkých divadelních prostorách zazněl loni Brundibár

Zjištění z Terezína bylo, že nacisté dokonale klamali celý svět. Nejen židy, kteří byli přítomni v ghettu, ale i Červený kříž, který se rozhodl pro návštěvu ghetta, aby zjistil, jaké podmínky tam mají zadržovaní. Nacisté zorganizovali dokonalou hru, kdy děti byly oblečeny do toho nejlepšího, co bylo, a museli předvést scénku, kdy jim dozorce rozdával k jídlu sardinky a děti musely pronést „ zase sardinky “ na důkaz toho, že je jedí často a už jsou jimi přejedeny. Bylo to smutné, ale i Červený kříž se nechal oklamat a odešel s konstatováním, že mají dobré podmínky, a že není čeho se obávat³¹. V roce 1944 pokračovaly hromadné transporty. V určený den nastoupily do vlaku i Eva se svojí matkou. Jely celé tři dny. Třetí den vlak zastavil na koleji v koncentračním táboře Osvětim – Birkenau v Polsku. Nastal zmatek. Při nástupu do řad potkaly úplně náhodou mamčinu přítelkyni, která už zde nějaký čas byla, chytla Evu za ruku a říkala jí, hlavně ať tvrdí, že už jí bylo 18 let. Tím vlastně zachránila, Evě život.

V Osvětimi rozdělovali nejen muže a ženy, ale také děti podle věku a oddělovali je od matek. Všichni byli nuceni se svléknout a mužům i ženám byla oholena hlava. Další otřesný zážitek, který museli přečkat. Před odchodem do lágru jim byly přiděleny šaty a boty.

Eva dostala obě dvě boty levé, tak se honem vrhla k hromadě, kde byly boty nahromaděné a v ten okamžik dostala pažbou pušky od dozorce, který jí tímto úderem vyrazil dva přední zuby. Po šesti týdnech utrpení při jedné ze selekcí se dozvěděly, že půjdou na práci do jiného tábora. Znovu pocítily záchráně naděje. Po několika hodinách děsivé jízdy vlakem byly vyhnány z vlaku ven. Dále pokračovaly celý den pěšky bez jídla a vody, některé z nich padly a už nevstaly, avšak nikdo jim nemohl pomoci. Večer došly do malého tábora uprostřed zimního lesa, kde bylo jejich nové pracoviště.

Pak se stal div divoucí. Ráno při sčítání si všiml lagerkomandant , že je Eva bosá a stojí ve sněhu, ukázal na ni prstem a potom na dřevěný domek. Eva vstoupila dovnitř a zjistila, že tam je o tři roky starší dívka jménem Goldi , mluvící jen maďarsky. Postupně si posunky

přeložený do katalánštiny také v barcelonské opeře. I zde byl tak úspěšný, že se představení budou opakovat i v letošním roce. (časopis Roš chodeš Autor: Eva Herrmannová

³¹ sardinková aféra, mě provázela, každým vyprávěním pamětníků holokaustu, je zajímavé, že není publikována v literatuře

vzájemně vysvětlily, že je tady kancelář či byt komandanta, a že tady musí uklízet. Na tuto dobu mimořádná práce v teple, protože uprostřed místnosti se nacházel bubínek, tedy kamna, kterým se tak říkalo. Tam chodily denně uklízet. Eva se od Goldi naučila základy maďarštiny. Na to, že válka byla v posledním tažení, to bylo úžasné období, protože dostávaly jídlo a byly celé dny v teplé místnosti. Jednoho dne komandant přinesl Evě také boty. Boty, v nichž pak ušla 600 km na pochodu smrti.

Jednou večer do tábora vjely nákladáky plné německých vojáků se psy, před východem slunce pak vyhnali všechny na pochod smrti. Každý den ušli 30 až 40 km v mrazu. Spali po stranách silnice. Celý ten čas trpěli žízní, kterou zaháněli sněhem a živili se kůrou z větví a odpadky, které ležely u cesty. Jediné jídlo, sestávající se z řídké polévky a krajíčku chleba, dostávali večer. Na cestě se pokusily některé ženy o útěk, ale dozorcí na ně poštvávali psy, ti je chytili a pak byly zastřeleny.

Při jedné ze zastávek dorazili do ženského tábora, v místnosti byly místo oken úzké štěrbin. Tam zemřela vyčerpáním Evina maminka. Po dalším celodenním pochodu se na noc uchýlili do stodoly, tam se Eva pro zahřátí zahrabala do zatuchlého sena a upadla do hlubokého spánku. Když ráno otevřela oči, zjistila, že všichni už odešli a ona tam zůstala sama. Po setmění se dala sama na cestu.

Byl duben 1945 a do země pomalu přicházelo jaro. Válka se chýlila ke konci. Němci byli na konci svých sil. Při své cestě narazila i na dva německé vojáky, jeden z nich na ni namířil pušku. Po jejím koktavém vysvětlování, že se zpozdila za svou skupinou, sklonil voják na ni namířenou zbraň. Přiměla, ho k tomu slova jeho společníka: škoda patron, ta stejně zdechne sama, nech ji být. Eva utíkala, co jí síly stačily, pryč do polí a doufala, že si to nerozmyslí a nestřelí ji do zad. Běžela tak dlouho až vysílením upadla na zem.

Probudily ji hlasy a ruce, které se jí snažily dostat ze špinavých hadrů, které měla na sobě. Ležela v čisté posteli. Nad sebou, uviděla ženu a muže. Byl to lékař, který jí měřil tep a říkal přítomným, že je v pořádku, jen hodně zesláblá, k jídlu jen řídkou kaši nebo mléko, hodně stravy v daný okamžik by ji zabilo. Tímto dnem pro Evu Erbenovou začal nový život. Bylo to její druhé narození. Celý život po válce, měl své pokračování s depresí. Bylo otázkou štěstí a náhod minut strávených v pracovních táborech. Když měl dozorce špatnou náladu,

mohlo dopadnout všechno jinak, ale pro Evu to bylo štěstí. Hrozně, ale podařilo se přežít. Postřekov bylo její druhé místo narození, už jen z toho důvodu, že zcela náhodou ji po přivezení ošetřovala porodní bába. Žila nějaký čas v Postřekově u svých zachránců a sílila jejich stravou. Celé dny musela strávit ve skryši pod podlahou v kuchyni a pak přišel ten úžasný den, skončila druhá světová válka. Den, kdy se celý svět radoval, že se už může mít hluboký nádech. Eva začala chodit pomáhat podle svých sil na pole, a když přešlo léto, řekl její opatrovník, že je třeba se přihlásit do školy. To znamenalo pro Evu konec s předstíráním cizí totožnosti, už musela říct, kdo opravdu je. Její opatrovníci tuto situaci chápali, proč se bála říct, že je z židovské rodiny, a proto byli odvedeni do koncentračního tábora. Říkala, že to bylo z politických důvodů, aby se vyhnula vysvětlování svého původu. Její opatrovníci ji přihlásili na Židovskou obec, mezi ty co přežili, aby ji mohl někdo, kdo také přežil, vzít k sobě. Přihlásila se k Evě tetě ze strany maminciny, žena jejího bratra.

Potkala také svého bývalého spoluvězně Petra, byl to statný mladý muž, který ji okouznil. Zamilovali se do sebe, a v říjnu 1948 si řekli své ano. Společně se odstěhovali do Izraele. Byl rok 1948 a Izrael byl poprvé uznán jako stát, tak se tam vypravili. Viděli v tvorbě státu a životních podmínek pro jeho obyvatele svou budoucnost. Bydleli v malém crifu v Haifě, ale nebylo všem dnům konec. Postupně se stěhovali blíž a blíž k poušti.

Jejich noví přátelé je nechápali, měli je pošetilé, protože v té době už měli první dceru. Postupem času se jim narodili dva synové, ti měli za svou mateřštinu již hebrejštinu, i dcerka už zapomínala češtinu, s níž vyrostla. Dali tak život třem dětem, zasadili strom a postavili svými vlastníma rukama dům v Aškelonu na okraji Negevské pouště.

Prošli tím nejhorším, co v životě může člověka potkat, a dodnes žijí v Aškelonu a jezdí na návštěvy do Prahy, dokonce paní Erbenová viděla své zachránce v Postřekově. Bylo to hodně náročné na psychiku, ale považovala to za povinnost, když jeli s Petrem 1966 poprvé na dovolenou do Evropy, dostali se do Čech a jeli kolem Domažlic. Eva zaplesala a vykřikla, že tady někde musí být Postřekov.

Nikdy o tom, že tu byla a co zde zažila, nevyprávěla, tak ji to čekalo, ale i tak bylo setkání s rodinou po letech báječné. Dnes už zachránci nežijí, ale dům stále stojí na stejném místě a život jde dál a nezbyvá než věřit ve šťastnou budoucnost.

1.5.3 Příčiny holokaustu

Shodují se ve svém názoru na příčiny holokaustu s manželem Petrem. Díky nenávisti k židům, která byla do Hitlera vpravována už v mládí, vyrostl ve společnosti silného antisemitismu.

1.5.4. Důsledky holokaustu

„To co se stalo je určitá zkušenost je to něco takového jako jít nedobrovolně do boje. A vy bojujete za svůj život...který je vám hrozně drahý... - a vyjdete z toho boje sice živ, ale hodně raněn... V určitém směru vás ty rány něco naučí. Váš život se po těch zkušenostech změní. Je to drazé zaplacená zkušenost. - A alespoň za mou osobu, já jsem se nikdy nechtěla poddat, aby mi ta čtyři léta zničila celý život. Já jsem dlouho potlačovala tu bolest a chtěla jsem normální život, pro sebe, pro svou rodinu, smát se, netahat hrozně těžká zavazadla toho smutku s sebou. I když se to vracelo, v určitých okamžicích se to hodně ozývalo. Když byly svátky a neměli jsme babičku, chyběla nám rodina, a sousedi rodinu měli, protože neprožili holocaust. Člověk se s tím naučí žít, jako se naučíte žít se vším.“

Eva Erben³²

1.5.5. Co udělat proto, aby se holokaust neopakoval?

*„Jsem také toho názoru, že se může situace [SHOA] opakovat“
Antisemitismus je nevy léčitelná a chronická lidská patologická choroba, dokonce se k tomu přidal i antiizraelismus. Světu ani jednotlivcům nevadí používat a těšit se ze všech izraelských vymoženosti a patentů, kterých je mnoho. Určitě je výchova a vzdělání jsou jediný prostředek, ale lidské předsudky a blbost jsou nevymýtitelné a my (Eva a Petr Erbenovi) si přejeme, aby v Izraeli vládla demokracie a humanismus a aby byl dost silný čelit všem primitivním a negativním politickým a náboženským živlům. Antisemitismus jak jsem už podotkla, je nevy léčitelný a tím pádem je dobré ho ignorovat a to si může člověk žijící v Izraeli dovolit.³³*

³² Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

³³ Osobní rozhovor Aškelon 2008 a 209, 2010, 2012 Praha

Eva Erbenová, Sen, ISBN 80-86103-49-8, Nakladatelství G plus G s.r.o., Praha 4, první vydání
Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru 3.5.5. je doslovný přepis osobního rozhovoru

1.5.6. Rozdílnost názorů

Názor Evy je shodný s názory přeživších, jak je uvedeno u jejího manžela Petra v kapitole 1.4.6

1.6. Michal Kraus

1.6.1. Vztah k židovství

Na základě dopisů Arnolda a Bianky Krausových do USA se lze podrobněji seznámit s okolnostmi, které postihly židovské obyvatelstvo v době Protektorátu. Dozvídáme se, jak žili a přemýšleli. Arnold byl hluboce věřící člověk. Přes veškeré obtíže se snažil uchovat dobrou mysl, brát věci tak, jak přicházely, být trpělivý, prostě vytrvat a zachovat si důstojnost. I jeho manželka Bianka přijímala různá omezení velmi statečně.

1.6.2. Období II. světové války

Manželé Arnold a Bianka Krausovi byli povoláni do hromadného transportu židů, který vyjel z náhodského vlakového nádraží ráno 14. prosince 1942. Nejdříve jako ostatní strávili tři dny na shromaždišti v Hradci Králové, odkud byli transportem deportováni do terezínského ghetta. Zdravotní stav Arnolda Krause již od r. 1939 nebyl dobrý, a tak zde po měsíci zemřel. Jeho manželka byla v roce 1943 zařazena do tragického zářijového transportu, z něhož téměř všichni zahynuli v plynových komorách Osvětimi - Birkenau.

Děti Krausových František i Alice emigrovali kolem roku 1930 do Spojených států a doufali na základě zpráv o dění v Československu a po vyhlášení protektorátu, že pomohou svým rodičům, protektorát opustit a zachránit je tak před transportem. Zajistili jim kubánská

víza, ale přesto že se tuto skutečnost rodiče dozvěděli 22.10.1941 telegramem, víza již nedorazila a oni byli nuceni nastoupit do transportu.

Jejich syn František Petr Kraus (1911 Hronov) se díky své přičinlivosti vypracoval od začátku i jako emigrant v USA. Prosadil se do čela společností Granite Textiles Mills v Midland Parku, New Jersey a později Startex Mills ve městě Mahvah. Zde se stal dokonce starostou (1984 - 1988) a v r. 2003 byl Mahvažskou obchodní komorou vyhlášen občanem roku. V srpnu 1992 navštívil spolu se svým synovcem Janem Stránským Velké Poříčí a Hronov. Usiloval tehdy o restituci majetku, ale soud mu nevyhověl. Zemřel v USA v červenci 2003.

I dcera Krausových Alice (1905 Hronov) s manželem Bedřichem Stránským (1902), kteří se synem Janem (1930) emigrovali v květnu do USA, se po počátečních obtížích vypracovali. Alice se již za okupace věnovala tkaní. Nejdříve vytvářela látky pro dámské kostýmy, později jen vzory pro jiné tkadleny. Se svými klobouky, botami, večerními taškami měla úspěch v New Yorku i v Paříži. Když v téměř 90 letech v r. 1995 zemřela, měla v domě čtyři stavy.

34

V Osvětimi zahynul také bratr Bianky Valtr Schulz z Úpice (1892) s manželkou Gerdou (1895) a dcerou Ritou (1921). Velikou útěchou Arnolda a Bianky před jejich smrtí bylo, že jejich děti přes všechna úskalí přistěhovalectví v daleké zemi nemusejí snášet různá ponížení a ústrky, které se postupně valily na židovské občany na územích zabraných nacistickým Německem.

Michal Kraus přišel do Osvětimi - Birkenau jako dvanáctiletý. Viděl umírat otce, kterému nemohl nijak pomoci, viděl, jak i jeho matka strádá, ale přes všechny pochybnosti až do konce války doufal, že se s ní shledá. V nejtěžších chvílích se později dokonce nutil k životu jen s myšlenkou na ni – co by tomu řekla, kdyby už nebyl. To jí přece nemohl udělat! Setkání s Michalem Krausem v Osvětimi koncem října 1944 líčí Rudolf Beck v knížce „Vzpomínky pro moji dceru,“ vydané až posmrtně Ing. Marií Talařantovou.

34

Pro časopis *Rodným krajem*
Vyšlo v č. 39 a 40, 2010 a 2011

Alena Čtvrtečková

„Míša byl starousedlík, klidně přistoupil k ostatnému drátu, podal mi s nebezpečím života, když mne napřed upozornil, jak opatrně prostrkávat ruku mezi řady drátů, misku polévky a lžici s podotknutím, že si tyto cenné rekvizity mohu ponechat. Pak sáhl do kapsy, podal mi dopis a se slovem „utíkej“ zmizel. Nikdo nás nespatriil. ... S námahou jsem vytáhl Míšův dopis. Psal mi, že jeho otec zemřel před čtyřmi měsíci, matka že odjela a jistě se nevrátí. Když odjížděla, vypadala hrozně. Radí mi, abych se hlásil s každým transportem na práce, jen dále od krematoria. Nakonec mne prosil, zachráníme-li se oba, abych se ho ujal, že nebude mít nikoho, kdo by o něho pečoval. Slíbil jsem mu to, když jsme se pak častěji vídali.“

Při likvidaci „rodinného tábora“ byl Michal jedním z 90 chlapců většinou ve věku kolem 15 let, které dr. Mengele 6. července 1944 vybral na práci jakýchsi „poslíčků.“ Když se blížila ruská fronta, byl v lednu 1945 tábor v Osvětimi likvidován a vězňové schopní chůze „evakuováni.“ Dnes jsou tyto strašlivé pochody směrem na západ nazývány „pochody smrti“, protože kdo nemohl jít dál, byl zastřelen či ubit pažbou. Pochod k železniční zastávce v mrazu, bez jídla a teplého oblečení trval tři dny. Po něm následovala čtyřdenní cesta v otevřených vagonech do koncentračního tábora Mauthausen (Rakousko), po nějaké době koncentrační tábor v Melku a nakonec likvidační tábor v Gunskirchenu. Tam zničené a nemocné chlapce, na pokraji smrti našli příslušníci americké armády. Všechny zážitky popisuje Michal ve svých Denících, které by se měli stát základní četbou pro dnešní (nejen) náhodské školáky, pokud jim vyprávíme o holocaustu. Existují též přeepsané v elektronické podobě.

„Není možno vylicít hrůzy koncentračního tábora tak, jak opravdu byly, neboť nikdo nemůže ze slov vycítit ty pravé útrapy a hrůzy, jaké ve skutečnosti byly. Zajisté nikdo neuvěří metodám SS, nepocítil-li je sám na vlastní kůži.“

Kdo mohl s námi cítit?

Kdo nás mohl pochopit?

A věřte, i když byly tělesné útrapy velice těžké a mnozí jim podlehli, přece jsou nervové útrapy horší tělesných. A když si nyní vzpomenu, co bylo, nechci tomu sám věřit, nechci – nechci vzpomínat na hrůzy; když jsem ztratil otce, matku, čekaje sám na smrt, z které jsem zázrakem vyvázl.

Ale na druhé straně, přeci chci vše to, co jsem prožil pod nadvládou nacistického socialismu, zachovat, aby ani moji potomci nezapomněli nenávidět germánské hordy. Názvu „hordy“ užívám proto, neboť není možno nazvat národ ve 20. století, kde již je kultura i

civilisace na vysokém stupni, jinak, neboť oni provozovali své metody tak, jak je činily středověké národy někdy před sedmi sty lety.“

1.6.3. Příčiny holokaustu

Michal na tuto otázku nemá jinou odpověď, než jakou známe všichni. Antisemitismus byl všude kolem nás a bude dál bezpochyby jako i lidská závist a chamtivost.

1.6.4. Důsledky holokaustu

Faktem zůstává, že Michal Kraus patří mezi těch několik osob židovského původu z Náchoda a okolí, které přežily holocaust. Své patnácté narozeniny strávil v červnu 1945 v Praze v odvěšovací stanici. Zároveň se tehdy s určitostí dozvěděl, že matka nepřežila. Po zotavení našel útočiště hlavně v rodině Rudolfa Becka v Náchodě a začal studovat na gymnáziu. Od ledna 1947 žil v rodině svého strýce Hanuše Goldschmida na Masarykově nám. 57, která se po válce vrátila z Palestiny, aby později znovu emigrovala. Stal se členem 1. oddílu Junáka v Náchodě – svůj tehdejší Junácký deník nedávno věnoval Regionálnímu muzeu v Náchodě. Po únoru 1948 pomocí organizace Joint Distribution Committee emigroval nejprve do Kanady a pak se díky svému staršímu bratranci Františku Krausovi dostal do USA, kde se mu podařilo vystudovat architekturu. Do své rodné země se opakovaně vracel ještě před r. 1989. Naposledy zde byl v červnu 2006. Navštívil vernisáž výstavy v Regionálním muzeu Náchod věnovanou osudu židovských dětí z Náchodska a jeho Deníkům, setkal se s přáteli, naposledy strávil vzácné chvíle s Ing. Marií Talafantovou, kterou považoval za svou sestru, podíval se na svůj rodný dům v Purkyňově ulici a nedalekou školu T.G.M., kam v r. 1936 nastoupil do 1. třídy. Se všemi se dorozumíval pěknou češtinou, kterou považuje za svůj mateřský jazyk.

Rod Krausů má tedy své pokračovatele, i když v daleké cizině. Povinností zdejších občanů je udržet paměť města a prostřednictvím historických dokumentů poukázat na zločiny z rasizmu, v jehož pozadí v případě židovských občanů byla nacistická zvěle a bezpochyby i lidská závist a chamtivost.

Citace z Deníku 1942 -1945 Michel Kraus:

„Rád bych, aby děti věděly, že jsem prodejní smlouvu koncem listopadu 1941 musel podepsati. Kupci jsou obersturmführer Hans Hempel a bývalý účetní, pak treuhändler Gottlieb Knerich. Obnos, který za veškeré pozemky, domy, zboží a suroviny na vázané konto poukázán bude, nevím ... neobdržel jsem kopii smlouvy. Pan Hempel jest účasten 90%, pan Knerich 10% zisku – dle doslechu. Dne 6. 12. 1941 byl kup Reichsprotektorem potvrzen a hned jsme se stěhovali do vily v Náchodě, máme dvě místnosti u bratra Karla. Upozorňuji, že veškeré byty v židovských domech jsou ohrožené, že nesmí žid míti nemovitý majetek a že také veškeré nářadí, prádlo, šatstvo jest registrované a zabaví se, až na 50 kilo při transportu do Terezína neb Polska. ... Alice měla u firmy mé 500 000 korun, asi 180 000 šlo z toho na daně, ostatní jest jako majetek cizinecký zabaveno...“ (Náchod, Rokytanského ul., 11. 4. 1942)

„Žijeme v tom kamrlíku jako poustevníci, při dešti a větru není to ideální pobyt, však věřte, že nenaříkáme... Moje choť jest pilná, stále zaměstnaná, sám vedu písemný styk s několika přáteli, bohužel těmi transporty se kroužek úží. Náš kroužek transport přeživších z Náchodu v tomto měsíci nebude. Doufejme pro budoucnost (v) to nejlepší. Bratr Karel a Lola bývají u nás jednou týdně a bratr Rudolf z Náchodu se také k nám občas podívá. Dodavatelé na maličkosti jsou v městě. Topíme zatím a jest to zde nutné. Otop další máme slíbený.“ (Běloves 267, 11. 11. 1942).

Myslím, že každý člověk, který přežil to co mi, žije ve dvojím světě. Nesmí se vracet a připomínat si důsledky. Ten svět byl a už není. Má vliv na celý následující život. Jsou tady dvě možnosti, jak to může dopadnout. Buď člověk prohraje boj v sobě a přijde sebevražda. Nebo boj vyhraje, ale jen svět je úplně jiný, nesmí být zapomenutý, ale musí být ukončený. Pro Michela jsou důsledky prožití holokaustu v podobě dvojího života. Každý se musí vyrovnat sám se sebou a uzavřít svou minulost.

1.6.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Co je možno dělat? Třeba nebýt lhostejný i k malému zlu, z něhož může vzejít velké. Neschovávat se za něco či za někoho, ale vychovávat k osobní zodpovědnosti. Připomínat minulé a srovnávat s dnešním, ať již jde o jednání jednotlivce, organizace, státu. Samostatně přemýšlet. Michal Kraus a další přeživší svorně uvádějí, že lidstvo je nepoučitelné. Není to radostná vize, ale přesto. Poučený člověk lépe rozpozná zlo a může se proti němu postavit, pokud je to v jeho silách. Michal Kraus si jistě toto vše uvědomuje. Zprvu nechtěl Deník

vydat, měl ho desítky let v soukromí, myslel hlavně na své potomky. Přesto je nyní přesvědčen, že "povinností toho mála, kteří přežili holokaust, je předat své zážitky co největšímu počtu osob", jak píše v úvodu vydání.

Svou knihu měl hotovou a schovanou u sebe doma padesát let, měl pocit, že ostatní pogromy holokausty, viz Pákistán, Afrika už vytlačili, to co musel prožít. Nakonec se rozhodl pro vydání u rodinného přítele pana Telefanata a domluvili se i o vydání audio nahrávky, která bude věnována základním školám zcela zdarma

Je třeba mláďi vzdělávat.³⁵

1.6.6. Rozdílnost nátorů

Michael se shoduje v názoru s přeživšími a přiklání se potřebě vzdělání, jak dokázal svou knihou, kterou nechal v audio vydání pro základní školy.

1.7. Hana Hnátová

1.7.1. Vztah k židovství

Otec Lustig, měl vztah k židovství, ale nijak ortodoxní, jeho vztah k židovství nazývali „moderní“, Nijak je nenutil a neučil dodržovat svátky a tradice a zvyky. Maminka, ale měla v sobě hodně hlubokou víru. Hana měla velmi hezký vztah se svou matkou, a proto ctěla a dodržovala tradice a zvyky a učila se dobrovolně od své matky svátky a roli ženy. Hana nebyla nucena, byla vychovávána nenásilnou formou k lásce a ohledu a ke vztahu k židovství. Tento způsob výchovy je ten nejlepší, jaký může být. Víra je osobní věc člověka a nucení a tlak jsou velmi nevhodné. Pakliže je do výchovy vložen velký podíl lásky. Dítě přijde samo na to kde je jeho cíl a kudy jít. V židovství je to i určeno v tom nejstarším učení, protože Halacha – židovský zákon má kořen slova – jít, kráčet, v Tóře lze nalézt – hledat správnou cestu – jít, kráčet.

³⁵

Michal Kraus „Deník 1942 – 1945 zápisky patnáctiletého Miši, který přežil holokaust“
Nakladatelství Kvartus Media, k.s. SNP 3968/1 ISBN 978-80-904916-2-5
Osobní rozhovor Skype s panem Michalem Krausem v Bostonu únor 2012³⁵ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

1.7.2. Období II. světové války

Vystudovala libeňské gymnázium. V listopadu 1942 rodina obdržela první předvolání do transportu do Terezína. Do transportu byla zařazena matka, Hana a její sestřenice. Jejich otec odchází do transportu v březnu 1943.

Říká paní Hana: Nikdo nevěděl, do čeho jdeme, jaká hrůza nás čeká, ale už na shromáždění ve Veletržním paláci všichni věděli, že bude zle.

V době transportu bylo Haně 18 let. Transport je odvezl do Terezína, kde hodně trpěli. Měli hlad a špatné podmínky, ale stále ještě dostávaly alespoň balíčky od táty, kde byla marmeláda, perníky, margarín, bydlely stále spolu s matkou a sestřenicí v hamburských kasárnách.

V Terezíně byla až do října 1944, kdy byly společně s matkou a sestřenicí byly zařazeny do transportu směr Osvětim. Odtud se Hana dostala do továrny ve Freibergu. Pak do koncentračního tábora Mauthausenu. Jeden den je nahnali do vlaku a jeli směrem na západ. Nikdo nevěděl, co se zase děje, ani kam se jede. Všechno bylo otázkou náhody a schody okolností. V Terezíně měl velké štěstí i Arnošt, který unikl zařazení do transportu, který byl určen k likvidaci v plynových komorách.

Stáli v řadě a Arnošt se přihlásil a chtěl říct, že náš otec byl zraněný ve válce německy „ kriegs bezchadigt „, ale neuměl pořádně německy a místo řekl „ krigbes“ – zaměstnaný ve válce. Esesákovi se to líbilo a ukázal mu na druhou stranu a tak neodešel přímo do transportu. Když transport s matkou dorazil do Osvětimi, kde jejich další určení prováděl Mengele, přímo na rapě zaujali ho matčiny vlasy, které jí zbělili již v Terezíně a jen na základě toho jí poslal doleva, to je žít a ne doprava to je okamžitá smrt. Maminka řekla dobrou němčinou „Das sind kinder“ „, to jsou moje děti“ a on je ponechal pohromadě i když jinak rodiny často rozdělával.

Především musel mít člověk vůli přežít. Přežít všechno to ponižování a to, co bylo úplně nelidské

Hana Hnátová

1.7.3. Příčiny holokaustu

Hana říká: Příčinou bylo už jen zasedání ve Wannsee, kde bylo už rozhodnuto. Hitler nenáviděl Židy na jednu stranu a druhou stranu se bál jejich schopností ve vědě atd..... Hitler věděl, že nemůže znát všechno, ale židů bylo hodně a měli odborníky v každém oboru. A bylo potřeba, dle jeho mínění, je zlikvidovat všechny.

1.7.4. Důsledky holokaustu

Člověk musel mít především vůli přežít. Bylo to nelidské, jak s lidmi zacházeli nacisté a jaké byly celé roky války. Deprimující je to už na celý život. Dlouho se Hana styděla mluvit německy, protože to pro ni znamená něco strašného a příliš to vyvolá špatné vzpomínky. Všichni přeživší hodně nenáviděli Němce. Moc jim ublížili a léta paní Hanu pronásleduje, jak udusili tátu plynem ve sprchách.

Bez problémů byl návrat všech věcí, které byly uschovány po dobu války. Dostali zpět i cenné věci jako hodinky, knihy atd. Lidé v jejich okolí byli fajn, celá rodina necítila nic negativního. Lidé z jejich okolí, chtěli znát všechno co, a jak bylo, co museli vytrpět a podstoupit. A nechtělo se jim tomu věřit.

Lidé, kteří je znali, byli překvapení, že se vůbec vrátili a bylo to hodně negativní, protože jim (Židům) dávali za vinu celou válku. Rodině nebyl vrácen jejich původní byt, ale shoda událostí po II. světové válce je dovedla k bytu v Truhlářské ulice číslo 20 v Praze. Arnošt měl spoluvězně v Dachau Milana Openheimera, který přišel o nohy a věděl, že za nedlouho zemře. Proto pověřil Arnošta, aby navštívil jeho rodinu a řekl jim, jak ztratil své mládí za II. světové války. Byl ze smíšeného manželství. Otce měl Žida a ten ho nechal zapsat na židovskou víru, a proto byl poslán do transportu. Arnošt splnil svůj slib a po válce navštívil rodinu Openheimera, popsal otci Milanův osud. Otec to nikdy neřekl jeho matce, a proto matka stále čekala a schovávala lístky na jídlo, aby Milan měl dost, až se vrátí. Bylo to štěstí v neštěstí. Otec Milana se tenkrát ptal Arnošta, kde ubytuje rodinu, když nedostali zpátky jejich byt. Tak Arnošt zjistil, že na patře u Openheimera je byt, který byl židovské rodiny, která se nevrátila a žil v něm Němec, který přišel o ruku za války a tak byl byt přidělen jeho rodině. Němci byli v

roce 1945 odsunuti a tak byl byt po válce prázdný. Arnošt si na národním výboru a podal žádost, zaručil se, že byt zaplatí, dostal byt přidělen. A tak rodina Arnošta Lustiga získala byt v Truhlářské 20 v Praze.

Jak to mohou dělat lidi, lidem?

Hana Hnátová

1.7.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Pro vyvarování se opakování, pro větší bezpečnost všech, všech a nejen židů, je nejdůležitější vzdělávání mládeže. Děti v dnešní době znají pouze pojem II. světová válka a málo, které dítě dostalo více informací od vlastní rodiny. Hana se velice snaží a chodí na přednášky a přednáší o hrůzách naší historie pro malé a mladé děti. Byla na přednášce pro 7. a 8. třídu a byli to velice zvědaví mlad školáci, kteří chtěli znát více podrobností a tázali se, jak je možné, že probíhalo něco tak hrozného. Podle Hany je do osnov zařazeno málo z naší těžké historie. Těžký balvan si s sebou musíme nést a je jen na nás, abychom dělali co nejvíc aktivity pro vyvarování se opakování.³⁶

1.7.6. Rozdílnost názorů

Jsou velice zajímavé rozdíly v názorech nejen mezi přeživšími a dalšími generacemi a historiky, ale dostáváme se ke zjištění rozdílnosti v názorech i mezi muži a ženami. Je pravdou, že aktivita přeživších žen je obdivuhodná. Přednáší, diskutují, vysvětlují v několika jazycích na několika místech. S velkou nadějí pro budoucnost našich dětí. Asi to bude z hůry dáno. ŽENÁM JAKO MATKÁM, budovat vše, přes jakoukoliv námahu a odříkání si pro pohodlný život našich potomků.

1.8. Arnošt Lustig se synem Josefem

1.8.1. Vztah k židovství

³⁶ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

Narozen 21. prosince 1926 v Praze, byl český spisovatel a učitel. Byl jedním z nejznámějších prozaiků, scénáristů, publicistů světového významu a autorů rozhlasových her. Autor celé řady děl s tématem holocaustu. Rodiče nezastávali nijak ortodoxní výchovu a nucení ke zvykům a dodržování tradic. U matky byla víra velice hluboce posazená, a proto u ní přechkala i přes velké trauma spojené s holokaustem.

1.8.2. Období II. světové války

Lustig vychodil obecnou školu a začal studovat na reálce, ze které však byl v roce 1941 vyloučen. 13. listopadu 1942 byl poslán do Terezína a v průběhu války se dostal do polské Osvětimi a německého Buchenwaldu. V dubnu 1945 uprchl z transportu smrti, který směřoval z Buchenwaldu do Dachau a ukrýval se až do konce války v Praze. Následkem holocaustu přišel téměř o celou svoji rodinu, což jej hluboce poznamenalo, a tak se jeho díla už od prvních povídkových souborů zabývají právě tematikou židů a druhé světové války. Jako bylo dílo „Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou (1964)“ – *novela podle skutečné události (Němci na Sicílii zajali židovské podnikatele, pod záminkami z nich vymámí jejich peníze a pošlou je s mladou tanečnicí Kateřinou do plynu. Ta si to jako jediná uvědomí, vytrhne dozorci pistoli a zastřelí ho, i když ví, že vzpoura je marná. Pod záminkou, že budou vyměněni za důležité německé důstojníky, opouští skupina tábor a vydává se vlakem do Hamburku, kde má být přistavena loď „Německo“. Brenske předstírá různé potíže a neustále neúnavně mámí na Židech další peníze. Protože byl velmi zdvořilý a vzdělaný, byli zpočátku všichni ochotni neuvěřitelně vysoké sumy vyplácet a důvěřovat mu. Jednou z potíží byla i Kateřina, neboť neměla americký pas. Aby mohla vycestovat s ostatními, byl Cohen ochoten se s ní oženit. To ovšem znamenalo, že se všichni museli vrátit do tábora, kde byli Kateřina a Cohen oddáni rabínem Dajemem z Lodže. To vše ale znamenalo jen další peníze.*

Ve svém díle Lustig zachycuje naivitu, která je bytostně vlastní každému člověku, který se snaží bojovat o holý život. Tonoucí se stébly chytá. Stejně tak tomu bylo i v jeho díle. Snaha zachránit si život zamezila logickému myšlení. Na druhou stranu Lustig nabádá čtenáře, aby bojovali svůj boj, ačkoli vědí, že je již prohraný, neboť odpor, cesta za vysněným cílem, je to, co se počítá.

1.8.3. Příčiny podle Josefa syna Arnošta Lustiga

Židé byli vybráni pro nenávist, která byla vedena proti Židům. Ke konci války už Hitler nenáviděl i Němce. Vyhraněná společnost Židů, příliš děsila a zneklidňovala Hitlera. Byla příliš vidět síla komunity a Hitler se bál jejich umu.

A tak to bylo, ale táta by to řekl určitě líp.

Josef Lustig

1.8.4. Důsledky holokaustu

"Mým traumatem je bezcennost židovských životů v očích německých nacistů. Němci v roce 1944 věděli, že druhou světovou válku prohrávají, ale v té německo-židovské válce v Osvětimi nepolevili," říká Arnošt Lustig v dokumentu a přiznává, že kdo ty hrůzy prožil, je pokornější.

Postihne to člověka na celý život, ale na druhou stranu je to i posílí a obrní proti dalším útrapám, které na něj ještě čekají.

Po válce v roce 1946 studoval Arnošt Lustig na Vysoké škole politických a sociálních věd a začal přispívat do novin a časopisů. Roku 1948 odejel do Izraele jako zpravodaj v izraelsko-arabské válce, po návratu pracoval jako redaktor v rozhlase a v Mladém světě a byl i televizním scénáristou na Barrandově.³⁷ Po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy roku 1968 musel Československo opustit. Odešel nejdřív do Jugoslávie, poté žil v Izraeli. Na konci 60. let se usadil v USA a zde přednášel film a literaturu na americké univerzitě ve Washingtonu. Jeho přínos do literatury je veliký, napsal povídky³⁸

Tvorba Arnošta Lustiga málokdy vybočila z tématu holocaustu. Jeho knihy náleží k tzv. druhé vlně válečné prózy, tj. válečná próza z 50. a 60. let.

³⁷ mj. napsal i scénář podle své novely Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou.

³⁸ . Noc naděje, Démanty noci, Ulice ztracených bratří Dita Saxová, Nikoho neponižíš, Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou, Bílé břízy na podzim, Hořká vůně mandlí, Nemilovaná - Z deníku sedmnáctileté Petry Sch., Kamarádi, Neslušné sny, Dům dávné ozvěny, Colette, Dívka z Amsterdamu, Tanga, Dívka z Hamburku, Tma nezná stín, Krásné zelené oči, Porgess a romány Miláček, Král promluvil, nic neřekl.

1.8.5 Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval? (Odpověď Josefa Lustiga)

Jsou i jiní a nepřišli na to, jak tomu mohou zabránit – Josef Lustig. Jendou z možností je publikace, kterou zvolil otec. Nesmí se zapomínat na hrůzy, které prošli minulostí. Historie musí zůstat historií a ne naší budoucností.

Kromě spisovatele ve snímku hovoří jeho sestra Hana Hnátová, Zdeněk Mahler, kamarád z Osvětlemi Jiří Justic, kamarádka z Terezína Marta Kottová a také Karel Hvizďala a Květa Fialová.

"Vybíral si témata, o kterých mluvil, on se zamýšlel nad záležitostmi nadnárodními a filozofickými," řekl Pavelek o zrodu filmu, na kterém pracoval se svou dcerou čtyři roky. Předpokládá, že ho nabídnou i do distribuce. Film vznikl čtyři roky. Producentem hodinového snímku, ve kterém se objeví spousta archivních fotografií, materiálů Národního filmového archivu, Vojenského historického ústavu a také úryvky z hraných snímků Transport z ráje a Démanty noci, byla společnost Diamant Film Praha.

Lustig zemřel po těžké nemoci loni v únoru ve věku 84 let. Hlavním tématem jeho tvorby byl holokaust; jako židovský mladík prošel Terezínem, Osvětlemi a Buchenwaldem a život si zachránil útekem z transportu. Všechna životní strádání ale prožíval s nadhledem, který ho nikdy neopustil.³⁹

1.8.6. Rozdílnost názorů

Názor Arnošta Lustiga, už nebylo možné získat, proto ani jeho rozdílnost od ostatních účastníků.

³⁹ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

1.9. Michaela Vidláková

1.9.1. Vztah k židovství

Rodina Michaely byla uvědoměle židovská, rodiče byli zaměřeni vyhraněně sionisticky, seznámili se v sionistické organizaci mládeže. Byli nepřilíš religiózní, ovšem světili židovské svátky a dodržovali některé tradice a zvyky židovského náboženství, matka nejvíc, např. ještě na rozdíl od otce dodržovala i půst na Jom kipur. Michaela proto neměla nijak ortodoxní výchovu, vedli ji k učení o židovském etniku a kultuře rovněž se sionistickým zaměřením. Matka již od r. 1924 až do zákazu vyučování v r. 1942 vyučovala na židovské škole v Praze, v nižších třídách všem předmětům, na druhém stupni pak především němčině.

1.9.2. Období II. světové války

RNDr. Michaela Vidláková se dostala jako šestileté dítě do ghetta Terezín. Transport jí rodiče vysvětlili jako postoj Němců, kteří si nepřejí, aby židé bydleli mezi ostatními, a proto musí být proto vystěhováni do místa, kde budou žít pouze Židé. Pro malé dítě to byla velice dobrá forma vysvětlení. Celá rodina odjela do Terezína v prosinci 1942 .

Katastrofální hygienické podmínky, hlad, nepředstavitelně malý prostor k životu a těžká práce byly denním chlebem. Mnoho, zejména starých lidí nemohlo v takovýchto nelidských podmínkách obstát. Michaela jako dítě tam přežila více než 2 roky plné strádání, nemocí, a strachu ze smrti. Hned ze začátku byla Michaela v dětském domově, kde se snadno přizpůsobila, protože jí to táta popsal jako obdobu židovské komuny v Palestině. V domově ale nepobyla moc dlouho, protože těžce onemocněla a pobyla mnoho měsíců v terezínské nemocnici.

Měla tam však stále pocit ochrany ze strany rodičů, pečovatelek v domově, sester a lékařů v nemocnici. Pro dítě v takto složité situaci je to velmi důležité. *Velké útočiště měla Michaela především v tátovi.*

Nesmrtelná zůstane vzpomínka na ty pedagogy a pedagogy, kteří se pokoušeli za těchto strašných podmínek děti vyučovat a zprostředkovat jim tak lidské hodnoty. Nezapomenutelný

je také kulturní život v ghettu – byla zde uvězněna židovská umělecká elita Evropy- i to byl svým způsobem duchovní odpor.

Avšak každodenní umírání a stálé transporty do vyhlazovacích táborů na východ měly před očima i děti. Jen velmi málo z nich přežilo.

Po válce bylo Michaele osm let a složila zkoušku do čtvrté třídy do nově zřizované anglické školy. Zde byl nový kolektiv v novém prostředí, s nímž se rychle sžila.

Rodiče se chtěli vystěhovat ihned po válce, ale byli příliš nemocní na to, aby získali visum do tehdejší Palestiny.

Po vzniku státu Izrael otec pracoval na vyslanectví Izraele v ČR a tak rodina doufala v šanci na vystěhování do Izraele. Legálně to nevyšlo a tak to zkusili i nelegálním způsobem, ale byli chyceni . na hranicích. Byli, uvězněni sice ne na dlouhou dobu, ale bylo to i tak obtížné. Samozřejmě následoval vyhazov ze školy.

Ale i v té době se dokázali najít lidé, kteří byli ochotní jim pomoci. Michaela chtěla dostudovat střední školu a díky pomoci svého zaměstnavatele mohla jít na večerní střední školu pro pracující a složit maturitu. Měla štěstí, že se pak dostala i na universitu. Michaela hodnotí svůj život tak, že měla mnohokrát štěstí v době, kdy to bylo nejvíc zapotřebí, často díky velké pomoci okolí.

Za komunismu tu nebyla bez rabína povolena legální židovská náboženská výuka a tak v období sedmdesátých let spolupracovala na Pražské židovské obci s Ing. Arturem Radvanským, který tam založil skupinu židovských dětí od 6 do 15 let, jimž se snažili předávat židovské tradice, zvyky a kulturu.

RNDr. Michaela Vidláková žije v Praze.

I když je již v důchodu, angažuje se stále v Tereziánské iniciativě, ve spolku těch, kteří přežili tereziánské ghetto a jiné koncentrační tábory a je členkou představenstva této organizace. Aby vzpomínky na holokaust zůstaly uchovány, chodí často do škol a hovoří k mládeži. Je si vědoma hodnoty autentického rozhovoru o této historické tragédii a učit mladé generace chápe jako svou povinnost.

V listopadu 2009 obdržela Dr. Vidláková Cenu míru Lothara Kreysse. „Udělením ceny Nadace Lothar-Kreysse-Friedenspreis je vyznamenán člověk, který slovu ‘usmíření’ dává význam, člověk, který aktivizuje především mladou generaci a získává ji právě pro cestu smíru,“ říká Michael Seils, superintendant církevního obvodu Magdeburg a předseda správního výboru Nadace Lothar-Kreysse-Friedenspreis. „Michaela dává, jako oběť nacionálního socialismu, dobrý příklad pro udržení kultury paměti, která tiše varuje před zapomenutím. Její přednášky, rozhovory a setkání s mladými lidmi jsou živým příkladem usmíření. Podporuje přátelství, působí jako zprostředkovatelka židovské kultury německým žákyním a žákům.“

1.9.3. Příčiny holokaustu

Podle Michaely spočíval prapůvod holokaustu již v hluboce zakořeněném antijudaismu a vnímání židů jako cizího živlu. Církev brojila proti Židům už dva tisíce let pro ukřižování Ježíše Krista, dávala Židům za vinu mor a udělala z Židů obětního beránka pro všechno zlé, co se stalo. Díky tomu to měl Hitler jednoduché přesvědčit jinak inteligentní a kulturní národ o nepotřebnosti a dokonce škodlivosti Židů. Podle něj Židé byli pro Němce neštěstím už za I. světové války. Nejlépe tedy zbavit Německo a celou Evropu Židů tím, že budou všichni vyvražďeni. Tak si představoval konečné řešení židovské otázky.

1.9.4. Důsledky holokaustu

Celý život, huř než ztrátu babiček, dědy, strýce, dalších příbuzných a kamarádů Michaela nese celé generace. Mnoho-celých rodin zahynulo, zejména byly vyvražďeny děti a tak už se nemohly narodit ani jejich děti a tím byla zakončena židovská kultura v Evropě. To už se nedá dohnat, kultura a celé židovství musí mít zázemí a atmosféru a ta byla zničena stejně jako podnikatelské činnosti. Vývoj židovské společnosti byl zničen a je to nevratné, to už se nedá napravit. Nebyly židovské školy, nebyli žáci, kteří by školy zaplnili, na hodině náboženství na ze židovské obci po válce sešli tři žáci. Víc jich nebylo.

Rodina Michaely naštěstí získala byt, mnoho svých věcí měla velmi dobře uschované u otcova bratrance, který měl ženu Němku. Byla velice obětavá a hodná a schovala nejen

cennosti, ale dokonce měla schované i fotografie a dokumenty, které bylo velmi nebezpečné přechovávat. Po válce se jim vrátilo všechno zpět. I v tomto směru měli velké štěstí.⁴⁰

1.9.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?

Zlo v lidstvu je stejně jako dobro, záleží na tom, co se kdy a jak podaří probudit. Nevíme, co bude v Izraeli: Nevíme co se může přihodit, až bude obklíčen radikálními islamisty. Jestli se najde síla, která by je mohla zadržet v jejich rozhodnutí, když slyšíme proslovy z Iránu, když se podíváme, co se děje v Sýrii, jak to dopadlo v Libyi, co se děje v Egyptě. Revoluce byly vedeny snahou o demokracii výsledkem je sice svržený despotický režim, ale na jeho místo nastupují islamistické organizace, které získávají stále větší vliv. Jejich cílem je nový holocaust. Ale ani v Evropě antisemitismus neskončil po holocaustu.

Jediná, i když pomalá cesta jak zabránit opakování holocaustu, je vzdělání širokých vrstev všech národů. A samozřejmě i politiků a těch, kdo ovládají media, veřejné sdělovací prostředky a tím i manipulují celou společnost. Vzdělání je velice důležité pro lepší a bezpečnější budoucnost.

1.9.6. Rozdílnost názorů

Názor Michaely se shoduje s ostatními přeživšími v pocitu povinnosti, učit mladou generaci a předávat jim osobně zkušenosti z utrpení své generace. I když byla v Terezíně jako velice mladá a měla oporu v rodičích. Působení této zkušenosti na osobnost člověka je velice silné a jedinou konkrétní možností, jak předejít opakování holocaustu vidí ve vzdělávání mladé generace. Není ortodoxně vychována, ale i tak se neshoduje s názorem mladší židovské generace, např. Tomáše Töpfera, jak je uvedeno v kapitole 5.2.5., kde Tomáš mluví o možnosti nevyčínat z majoritní společnosti ve smyslu skrývání zvyklostí patrných na venek. Jako je kaftan, jarmulka atd.... Rozdílný názor různých generací.

⁴⁰ Záznam je přepisem osobního rozhovoru

2. Svědectví neúčastníků holokaustu

2.1. Profesor Robert Kvaček PhDr., CSc.

2.1.1. Vztah k židovství

Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. se narodil v roce 1932

Jako dítě nežidovského původu nemusel židovství zkoumat. Nevěděl, že jsou Židé kolem. Začal si uvědomovat Židy, až v době kdy se mu začali ztrácet kamarádi. Začali se stěhovat. A byli odlišeni. Do začátku II. světové války, běžný občan nevnímal jejich odlišnost.

2.1.2. Období II světové války

V době protektorátu, nebyla celá rodina nijak extra postižena, jen zásobování bylo střídavé. Byli s bratrem stejně nakaženi (myši zimnice), bratr zemřel a Robert byl několik dní v klinické smrti v márnici.

V letech 1951-1956 vystudoval Filosofickou fakultu UK v Praze a od té doby zde působí (od 2008 emeritní profesor) jako učitel a spolupracovník Ústavu českých dějin. V roce 1966 se stal docentem moderních československých dějin, ale teprve po listopadu 1989 mohl být jmenován profesorem. Zabývá se především dějinami novodobé světové diplomacie se zvláštním zřetelem k meziválečnému období a době II. světové války a českými politickými a kulturními dějinami konce 19. století a 1. poloviny 20. století.

2.1.3. Příčiny holokaustu

Židé byli zdatným nepřítelem, který měl větší úspěch než odpůrce časově i k tomu byla prospěšná doba. 19. století bylo století techniky vědy, kde Židé měli uplatnění. Inteligence v současné době formuje společnost, začíná se společnost dostávat dál ke konzumní společnosti. Židé mají velký talent na práci s financemi.

Příčinou vybrání židovského národa k likvidaci byl antisemitismus. Nepůsobil, ale na všechny stejně a proto nezasahoval celou společnost, na někoho nepůsobil, na někoho jen

lehce. Důležitý byl antisemitismus v rodině, kde vyrostl u Hitlera, to formuje osobnost. Otec Adolfa Hitlera byl antisemita. I když na Adolfa Hitlera musel mít vliv i jeho původ, jelikož jeho otec měl Adolfa Hitlera se svou neteří. Je to genetické křížení a to nevede k dobrým výsledkům. Jeho matka ho hodně vedla k umění. A je tady možná varianta, že kdyby měl úspěch jako umělec, využil by k tomu, aby se prosadil a touze po velení a řízení světa jinak, než jak tomu bylo v jeho budoucnosti. To je pouze úvaha, nikoliv omluva pro Adolfa Hitlera. Autorita otce se pěstovala, a i když byl nenáviděn, jeho syn od něj přebíral, vztah nemohl být laxní. Rakousko německé prostředí bylo antisemitské. V pohraničí byl antisemitismus ještě silnější. Rakousko bylo multinacionální stát, svou různorodost poznávali nejlépe, ale stejně tak i antisemitismus. Dávalo to dobrý a lehce pochopitelný průchod antisemitismu. Židé byli většinou Němci a česká společnost je vnímala jako německé Židy a antisemitismus to jen podporovalo. Moderní antisemitismus byl rozsáhlejší rozvojem společnosti. Čím víc se společnost rozvíjí, tím více lidé tíhnou k jednoduchým sociálním a lidským situacím. Většina lidí má ráda jednoduchá vysvětlení. Vysvětlení jevů musí být jednoduché. Tato skutečnost trvá od nepaměti do dnešního dne. Společnost raději přijme jednoduchost k řešení jakéhokoliv problému.

Totalita získá dav, předhodí se vysvětlení jednoduché, přístupné a dav to bude akceptovat. Hlas řekl „ Německo probud' se srazili Tě Židé, bolševici ”. Židé se dali nalézt v hnutí na levici i pravici politického spektra Od pravice až k složitému spojení židobolševismu. Někteří dokonce vedli revoluční zástupy v Německu po I. Světové válce. Byli proto snadno prezentovatelní jako ti kteří utiskují. Jako nepřítel jsou použitelní po všech stránkách. V současném Izraeli je rovněž paleta politických názorů velice široká. Být Žid neznamená automaticky politicko-ideologickou orientaci. Není to tedy predestinováno.

2.1.4. Důsledky holokaustu

Důsledky pro přeživší byly různorodé. Někteří spáchali sebevraždu.

Jako například, Primo Levi Italský spisovatel, paní Kaufmanová také spáchala sebevraždu, protože nemohla najít svůj vnitřní klid, už ve vysokém věku zvolila raději rychlý konec.⁴¹

⁴¹

Statistický úřad uvádí. Předválečné období a poválečné období dle statistického úřadu.

Jejich trauma je nepopsatelné. Jak zmiňuje každý, kdo přežil holokaust. Zapomenout je možné, ale jen na venek. Lidé, o tom co zažili, nechtějí nemluvit. Ale trauma, kterým museli projít je nevyléčitelné. Mohli by se dostat do konfliktu z posluchači, kteří to nemůžou chápat průběh holokaustu. Je to příběh, který je nesdělitelný. Vždy musí být nějakým způsobem upravený pro posluchače. Musí se najít specifické a umělecké prostředky, které to vyličí příběh pochopitelně a stále zůstane příběh nejbliž k pravdě. Ne všichni autoři to dokázali a někteří z nich jen v části svého díla. Lidé, kteří přežili holokaust, měnili často svou identitu. Proto měnila svá jména, jména je musela odrazit znovu od bodu 0. ⁴² Byl to vnitřní strach, který je ke změně nutil. Museli vnitřně začít nový život. A jak už jsem zmiňovala. Holokaust zapomenout nemohli, ale musel zůstat v minulém životě a silní jedinci, žili nový život. Osud byl v dvojí podobě. Hodně jich umřelo v poválečných letech ze stresu, který měli v sobě. Stres se uloží v těle a po X letech to vypukne nemocí. A může i zabít. Pro děti měl holokaust důsledky jiné. Pakliže má dítě vedle sebe svou matku, je tady možnost, že i takovou nepopsatelnou událost, přežije ve smyslu hry.⁴³

2.1.5. Co udělat pro to, aby se holokaust neopakoval?

Hlavní metoda je volit si politické zástupce států a institucí, kteří budou zárukou, že nepodlehnu tomu co zrodilo holokaust a jiné vyhlazovací prostory. Zárukou je kulturní člověk. Rozhodující je, jak ovlivníme rozvojový vývoj, humanizaci a etickou stránku vzdělávání člověka, tím tomu zabraňujeme. Jaký bude člověk, takové budou jeho činy a myšlení. Temné i kladné stránky dějin, musíme porovnat z hlediska smyslu a příčin a musíme rozeznat rozdíly

Dosavadní historické minimum (1 393 případů) bylo sice v roce 1917, ale věrohodnost údaje není možno zcela spolehlivě prověřit (společně s rokem 1918 se oba roky podstatně odlišují od okolních roků). Pak již následuje rok 2002 s 1 534 sebevraždami a roky 1879 a 2005 oba s 1 564 sebevraždami. Naproti tomu v období před první a zejména před druhou světovou válkou počty podstatně narůstaly – první lokální maximum bylo v roce 1913 – 3 205 případů a absolutní vrchol byl v roce 1934 s počtem 4 007 sebevražd (od roku 1925 do roku 1937 bylo každoročně sebevražd přes 3 tisíce, většinou přes 3,5 tisíce).

Období po druhé světové válce je možno rozdělit do dvou základních období. Nejprve vzestup z hodnot okolo 2 tisíc na poválečný největší počet 2 824 případů v roce 1970, pak pokles, který byl v některých časových úsecích i výrazný, v posledních deseti letech ale již jen mírný.

⁴² Změna identity byla často ve změně rodového jména (Munk = Musil, Weisskopf = Bělský)

⁴³ Příběh Alice Herc Summer a jejího šesti letého syna, kterého měla vedle sebe celou válku

2.1.6. Rozdílnost názorů

Setkala jsem se s odlišným názorem, přirozeně jak již výše uvádím, musí být rozdílný názor od přeživšího a od nové generace nebo historika. Profesor Kvaček jako historik, hodnotí častou asimilaci jako velice silný motiv. U asimilace záleželo na hloubce vlastní víry. Pakliže se jedná o hlubokou víru je přirozené, že i po takto traumatizující události jako byl holokaust, svou víru předají dál nové generaci. Ale asimilace je přirozený proces, pakliže je důvodem asimilace strach. Tento motiv byl natolik silný, že lidé v přirozeném strachu o vlastní život připustili vlastní asimilaci. Ta je pak dosti problematická, protože člověk se s ní vnitřně neztotožňuje. Je stále vnitřně rozpolcen. Ale na druhé straně je asimilace, která je přirozená a má jiné motivy, může sice mít podtext obavu, ale nemá hlavní motiv strachu, je nesena jinými faktory. Potom taková asimilace je přirozená a nebolí. Asimilovat je možno a zároveň si udržet víru. To není problém člověka, který se k takovému postoji odhodlá, to je problém okolí, protože primitivní okolí říká: je to Čech nebo je Žid? Na stejně prostoduché až primitivní rétorice postavil svůj antisemitismus Hitler který, když potkal ortodoxního Žida, tak se ptal : „ Je toto Němec?“ Pakliže se člověk rozhodne ke dvojímu musí si uvědomovat, že může udělat dvě námitky. Dávat sám sobě otazník k vlastnímu pojetí víry. Pakliže asimiluje, aby tomu zabránil vlastní zkáze, pak zůstává vnitřní trvalá zátěž, žije takovou vnitřní tenzí a možná s výčitky. To je proč se nechová tak jak je zvyk a tradice pro víru. Musí ji navenek schovat. Víra je osobní záležitost, která nemusí být povinností dalších, kteří ji nechtějí přijmou .⁴⁴

2.2. Tomáš Töpfer

2.2.1. Vztah k židovství

Rodina Töpferů se v poválečném období asimilovala do většinové společnosti Hlavní roli hrál strach. Tomášova matka, neustále zdůrazňovala pro ně hrůzný až nepopsatelný průběh II. světové války. Byl to natolik traumatizující zážitek, že když přišel Tomáš za svojí matkou, aby jí sdělil, že hodlá oženit, matka ani nepřestala plést a ani se nad tím nijak nepozastavila, až když Tomáš podruhé zdůraznil, že se hodlá ženit, a že jeho nastávající není Židovka.

⁴⁴ Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

Matka ani se ani nyní nezastavila v pletení, jen spočítala oka a pak dodala, že to je dobře, že jejich děti nebudou židé, protože pak nebude ani antisemitismus. Tomáš si myslí, že se hluboce mylila, protože podle něj antisemitismus nepotřebuje židy.

2.2.2. Období II. světové války rodiny Töpferů

Matka Tomáše Töpfera a její první manžel, byli v transportech Židů do Terezína a Osvětimi v roce 1941, maminka zůstala v Terezíně, kde pracovala v písárně jako písáčka na stroji. Její manžel byl odvezen do koncentračního tábora Osvětim, kde zahynul. Maminka válku přežila a vrátila se zpět do osvobozeného Československa. Mladá žena ve svých 26 letech se setkala jako vdova s jedním ze svých válečných známých, Otto Töpferem, kterého si později vzala za manžela. V roce 1951 se jim narodil syn Tomáš. Jejich společný život byl přerušen manželovou smrtí, nikoliv na následky války, ale v důsledku onemocnění rakovinou

Otec Tomáše, Otto Töpfer, byl za svého života postižen norimberskými zákony a také on byl transportován do koncentračního tábora. Přežil válku v Osvětimi, přežil i pochod smrti. Otto Töpfer před svým transportem a před válkou účinkoval v kabaretu, toto účinkování, herecké vlohy a geny a zkušenosti jeho otce pomohly samotnému Tomášovi později při jeho studiích. Samotný příběh svých rodičů zná až z pozdějších let, kdy již mohl chápat plný rozsah židovské katastrofy v celém jejím rozsahu.

2.2.3. Životopis Tomáše Töpfera

Tomáš Töpfer se narodil v Praze v roce 1951. Vystudoval konzervatoř v Brně a DAMU v Praze, prošel divadly v Ústí nad Labem a v Šumperku. Od roku 1987 hrál ve Vinohradském divadle. S Eliškou Balzerovou založili v roce 1995 Nadaci Fidlovačka a uvedli do provozu zchátralou budovu Hudebního divadla v Praze-Nuslích. Tomáš Töpfer v divadle Na Fidlovačce kde byl donedávna ředitelem a dnes je tam nadále hercem i režisérem. V nedávné době se stal ředitelem Vinohradského divadla. Přejeme mu hodně štěstí.

Největší popularitu mu přinesly role v televizních seriálech zejména role doktora Krále z Života na zámku a velitele četnické stanice Karla Arazima v Četnických humoreskách . Také se objevil jako lékař v pokračování seriálu Nemocnice na kraji města . Společně s bratrem jsou majiteli známé pražské restaurace U kalicha . Z prvního manželství má dvě dcery , které žijí v Americe . Se svou druhou ženou a dcerou žijí v Kostelci u Křížků, na Praze východ . V divadle Na Fidlovačce režíroval několik her (Dalskabáty, Fidlovačka, Obchodník s deštěm) a účinkuje v představeních: Poslední doutník, Šumař na střeše , Julie , ty jsi kouzelná a My Fair Lady!

Filmové a televizní role : Dva muži hlásí příchod /1975/, Hněv , Nemocnice na kraji města /1977/, Město mé naděje /1978/ , Kdo přichází před půlnocí /1979/ , Straka v hrsti /1983/ , Jak básníkům chutná život /1987/ , Ta naše písnička česká II /1990/ , Konec básníků v Čechách /1993/ , Ještě větší blbec, než jsme doufali /1994/ , Život na zámku /1995/ , Pasáž /1997/ , Četnické humoresky /2000/ , Nemocnice na kraji města po dvaceti letech , Černí baroni /2003/, Jak básníci neztrácejí naději, Kráska a netvor (2011), seriál Vyprávěj (2012)

Jeho rodinná minulost je historie, o které sám nerad mluví , a jak říká i podle maminky „to je nesdělitelná věc “ . Zážitky a prožitky svých blízkých zná pouze zprostředkovaně z jejich vyprávění , a jak byl a je stále ujišťován , jedná se vlastně o nesdělitelné věci . Jako mladý neměl tušení o svém původu , protože komunisté a padesátá léta znovu vyvolávali atmosféru obav a strachu. Vždyť v té době známý proces se zrádci komunistů v čele se Slánským znovu vyvolával na světlo tzv. židovsko-boševické spiknutí .

2.2.4. Příčiny holokaustu

Rodiče nechtěli mluvit, o průběhu II. světové války. Bylo to pro ně natolik traumatizující období, že se Tomáš část dozvěděl jen zprostředkovaně. Nechtěli se vracet ve vzpomínkách do té hrozné doby.

Důvod, proč byli vybráni Židé, může být dvojitý. Mohl to být vypěstovaný antisemitismus již od dětství v Hitlerovi a mohl to být strach z konkurence. Židé byli ve všech

oborech: finance, politika, věda, fyzika, chemie, lékařství a to vyvolává u průměrné populace obavy.

2.2.5. Důsledky holokaustu

Rodina Töpferů nebyla bohatá rodina a proto neměli uschovaný žádný majetek u takzvaných přátel. Mnoho přátel“, kteří souhlasili uschovat židovské cennosti před arizací, se svěřený židovský majetek nechtělo vracet původním majitelům, kteří přežili válku a vraceli se domů. Po válce se rodina Töpferů nehlásila ke svému židovství.

Otec byl z deseti dětí a z toho zůstaly naživu čtyři po válce, ve smíšených manželstvích. Velká část přeživších židů si zvolila asimilaci, jak už bylo několikrát zmíněno a vysvětleno, protože potom, co všechno byli nuceni prožít, už chtěli jenom žít v klidu .

V padesátých a šedesátých letech byli i tak sledováni. Na Tomáše Töpfera byl od roku 1977 Státní bezpečností veden svazek jako na nepřátelskou osobu. První záznam STB zněl: „osoba židovského původu“.

Tento problém židovství nevnímali lidé, kteří nebyli ovlivněni komunistickou propagandou. Tehdejší společnost byla přetvářena, podle sovětského modelu. V domácnosti rodiny Töpferových se tyto vlivy neuplatňovaly, rodina byla asimilovaná do průměrného českého způsobu života. Věděli, že se nedá zapomenout to, co byli nuceni zažít, ale minulost se nesmí nosit do budoucnosti. Hrozilo by tedy, že se v tom člověk utopí.

2.2.6. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Antisemitismus nepotřebuje židy. Když nebude antisemitismus, bude a tni čehosi jiného. Francie zakázala vnější atributy náboženství a zavedla školní uniformy. To je jedna z cest jak zabránit ortodoxním skupinám vyčleňovat se z majoritní společnosti. Nezachovávat tradici farizejsky příliš viditelnou. Vyčleňování se z majoritní společnost pomocí ostentativních symbolů (burka, turban, jarmulka, kříž a podobně) vyvolává ve většinové společnosti nedůvěru, někdy i strach. Víra je něco, co každý člověk musí nosit uvnitř sebe. Není potřeba jí dokazovat nebo ukazovat svému okolí. Víra je soukromá a nemusí být dávana demonstrativně na odív. Pokud někdo hledá uzavřenou ortodoxní společnost, ať odjede do Izraele, ale ani krásná země Izrael by neměla vyčnívat ve světě svou ortodoxií.

Izraelští občané už mají v dnešní době zákaz vstupu do některých hotelů v různých zemích pro svoje nepřístojné chování, plynoucí z pocitu vyvolenosti. Je to velká škoda, takové přezíravé chování k příslušníkům většiny může být jedním z podmětů k nenávisti⁴⁵.

2.2.7. Rozdílnost názorů

Názor Tomáše se shoduje s názory nové generace. Skupiny, které se vyčleňují z majoritní společnosti v dnešní ne příliš klidné a politicky vyrovnané době, nahrávají radikálním politikům, kteří jsou ochotní za získání politických bodů rozpoutávat etnické a náboženské vášně. Je pravdou, že dřívější generace židů, přeživších holokaust, nesouhlasí s podobným názorem. Např. Michela Vidláková se neshoduje s podobnými názory a obhajuje svobodu projevu židovství vnějšími symboly.

2.3. Sylva Chludilová

2.3.1. Vztah k židovství

Sylva má svůj židovský původ, který je od pra pra rodičů a možná právě proto má k židovství zdravý vztah a vede své studenty nenásilnou formou k poznání židovství. Sylva nebyla vedena v dětství k dodržování tradic a zvyků židovské víry, ale pro dobře vychovaného člověka má velký dar od svých rodičů, protože umí při jakémkoliv problému poslouchat sám sebe.

2.3.2. Období II. Světové války

Nepopsatelná událost, kterou osobně nezažila. Narodila se 1963.

2.3.3. Příčiny holokaustu

⁴⁵ Osobní rozhovor Divadlo Fidlovačka 2008 a 2012
Záznam není doslovným přepisem osobního rozhovoru

Jako většina respondentů má stejný názor na vliv antisemitismu, otázkou je co by bylo, kdyby stejná situace nastala za 10 let. Dnešní doba má absolutní nedostatek empatie.

2.3.4. Důsledky holokaustu

Není jednoduchá odpověď, v Jeruzalémě hodně lidé asimilovalo. Pro nedůvěru, že to Hospodin mohl dopustit a hledají svůj odrazový bod. Vnitřně jsou to nešťastní lidé (stejně jako uvádí Prof. Kvaček v kap. 5.1.4) bojují sami se sebou, protože věřili a událost, kterou museli prožít je zradila od vlastní víry.

2.3.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Před pěti lety začala pravidelně provádět symposia o výtvarnictví pro střední a vysoké školy. Které jsou prováděna s velmi osobitým rázem, který vede studenty k vlastním myšlenkám a přivádějí s Sylvě své spolužáky a dávají tím jasný důkaz o jejich hodnotě. Sylva žije v Mikulově a svou galerii Efram má umístěnou v bývalé židovské škole. Mikulov jako historické město je velmi lákavé pro výtvarníky a symposia jsou natolik dobře vedena, že je vedou k umělecké tvorbě. Sylvu k tomu vedl kontakt s mladými generacemi, které mají zájem o vzdělání a proto je vede ke kultuře a k lásce k židovské víře. Sylva cítí jako svou potřebu předávat dál své znalosti formou dialogu. To samo vede k uvažování a dedukci mladé generaci.

Jako příklad přidávám program symposia Efram 2011

Efram je také název mikulovské galerie. Ale především je to celoroční ostrůvek zájmu o kulturu včetně té židovské. Jméno galerie dalo název i týdenním setkáním. To první se narodilo už v roce 2009 a mělo se čile k světu. Nešlo totiž zdaleka jen o to vytvořit pro skupinu mladých lidí zázemí a prostor, aby se seznámili s Mikulovem, jeho židovskou tváří, a prožili příjemné prázdniny se skicákem. Již v průběhu prvního ročníku se podařilo do jediného týdne spojit vícero oblastí. A tak zatímco se „eframčata“ rozkoukávala a chystala tvořit, byl tu pro ně, ale zároveň také pro všechny zájemce přímo z Mikulova a okolí (kteří

toho také vděčně a se zájmem využili!), připraven cyklus přednášek, divadla, tance, hudebních produkcí a filmů.

Bylo by zajímavé znovu se podívat na první skici tehdejších účastníků a jejich postupný vývoj. Od pohlednicového okouzlení koloritem tohoto jihomoravského města, přes postupný, stále hlubší průnik do problematiky židovských dějin a myšlení, až po jasně pojmenované téma. Ať už jím byla otázka „žid a jeho okolí“ anebo „předsudek a mýtus“. Ale pozor. Tato témata si v sobě účastníci zpracovali sami. Nikdo jim žádná nezadával. Ani tehdy ani v následujících ročnících.

Ty další pak hostily i takové osobnosti, jakými jsou například Arnošt Lustig, Fedor Gál, Hana Frejková, a myšlenkově navazovaly na ročníky předchozí, až se „prázdniny se skicákem“ definitivně proměnily v bezmála festival poznávání.

Ze symposia se tak rok co rok stává mj. také jakási letní škola judaismu. Prioritní je setkávání a dialog. Žádné úzké profesní zaměření – výtvarníci, historici, umělci – ale setkávání všech se všemi.

2.3.6 Rozdílnost názorů

Pro Sylvu má vzdělání největší vliv na kulturu stejně tak i na naši budoucnost. Názor Sylvi se shoduje se všemi názory respondentů mladších ročníků, stejně jako s názorem Yehudy Bauera, který uznává vedení ke vzdělání nenásilnou formou.

2.4. Jiří Kobza

Narozen po II. světové válce 1955, šéfporadenské firmy Bohemian Consulting s.r.o., specializované na Střední Východ a zejména na íránskou relaci. Strávil celkem 14 let v různých zemích Stř. východu, z toho 11 v Íránu, jako manažer, obchodník a diplomat.

2.4.1. Vztah k židovství

Není žid a k židovství nemá vyhraněný vztah.

2.4.2. Období II. světové války

II světovou válku nezažil, v rozhovoru rozebírá moderní historii Středního východu se vztahem k historickým vazbám holokaustu na vývoj Středního východu.

2.4.3. Příčiny holokaustu

Chápe holokaust jako genocidu, vyprovokovanou etnickou nebo náboženskou nenávistí. Nevidí ji jako jednoznačně židovskou záležitost, ale spíše jako objektivní skutečnost a souhrn historických okolností vývoje Evropy po I. Světové válce.

Příčiny genocidy, které následovali po II světové válce, jsou v podstatě stejné. Je to vybičovaná národnostní nebo náboženská nenávist, která je důsledkem boje o moc v dotyčné zemi. Jde nejenom o moc vládců nad občany, ale i o pocit moci nad sousedy, nad členy jiné skupiny, které průměrnému člověku dává kouzelná věta: "ty jsi ten vyvolený, ostatní jsou podlidi". Soudí proto, že genocida či holokaust je historický fakt, který jde s člověkem celou jeho historií. Definovat holokaust jedinou příčinou podle něj nelze, vždy je to více okolností, které působí v synergii.

Historie zná mnoho případů genocidy a masových vražd. Pokud vezmeme v potaz moderní historii, zjistíme, že podmínky v zajateckých táborech americké občanské války (obou stran) z devatenáctého století si nikterak nezdaly s koncentračními tábory Hitlera či Stalina. Také ony byly určeny k likvidaci zajatců, nikoliv však plynem, ale hladem (stejně jako osud více než milionu sovětských vojáků, válečných zajatců ze začátku Sovětsko - německé války). Kmenová genocida ve Rwandě proběhla v děsivém měřítku, daleko brutálněji než za II. světové války (většinou rozsekání obětí mačetami). Příkladů po celém světě v době po II. světové válce je mnoho. Každý má svou příčinu, ale na konci každé je diktátor, který ji vyprovokoval a kterému se hodí do politického krámu, aby jeho nohsledi měli ruce od krve, protože to zajišťuje jejich loyaltitu. Vědí, že až padne jejich vůdce, padnou také. Příkladem může být Zimbawsky diktátor Mugabe a jeho gardy tzv. veteránů nebo iránský vůdce Khamenejí a jeho islámské gardy, které nemilosrdně potlačují jakékoliv snahy o demokratizaci společnosti. Tento způsob vlády dal vzniknout novému termínu: islamofašizmus.

2.4.4. Důsledky holokaustu

Díky holokaustu vznikl stát Izrael, proto někteří sionisté zdůrazňují roli Hitlera na vzniku Izraele. Jedním z negativních důsledků holokaustu je i mýtus, že se holokaust týkal jen židů, který je využíván ortodoxními skupinami v Izraeli a je trnem v oku radikálním muslimům, kteří jej naopak zpochybňují a vznik státu Izraele na území dnešní Palestiny považují za nelegitimní.⁴⁶ Tuto filozofii prosazoval i synovec Hitlerova spojence a jeruzalémského muftího Al Huseiniho, Jásir Arafat, který si ze svaté války (džihádu) proti Izraeli udělal skvělý business. Peníze a moc jsou hlavní z mnoha důvodů, proč na Středním východě není a nebude mír. Můžeme tedy říci, že dalším důsledkem holokaustu je trvalá válka na středním východě. Ekonomicky je válka na středním východě (ať již zjevná nebo skrytá) jedním z faktorů, které drží ceny ropy vysoko, díky čemuž jak místní muslimští vládcí, tak nadnárodní naftové společnosti vydělávají obrovské peníze. Můžeme tedy s jistotou říci, že mír na středním východě se mnohým vládcům i západním plutokratům jeví jako ztrátový, Izrael díky válce dostává vysoké dotace a pomoc zejména od USA a tak se mír v oblasti vlastně se nikomu nehodí.

Můžeme tedy směle říci, že s důsledky holokaustu se potýká většina civilizovaného světa dodnes.

Příjemnějším důsledkem byl papežský dekret, který zrušil obvinění židů ze smrti Ježíše Krista. Společensky je důsledkem holokaustu menší zjevnost židovství u místních skupin v ČR, výjimku tvoří ortodoxní skupiny návštěvníků z Izraele, kteří se v přesvědčení o vlastní vyvolenosti někdy chovají spíše jako vítězni dobyvatelé. Vlastně už tím zadělávají na další pogrom.

2.4.5. Co udělat pro to aby se holokaust neopakoval?

Holokaust se nebude opakovat tam, kde je ropa, protože by ohrozil mocenské zájmy západních plutokratů. Radikální muslimské kruhy neprojdou přes své vládcí, protože ti by díky válce přišli o zákazníky na ropu a o své zisky, které by museli utratit za zbraně a válku. Navíc je jako místní strážce svých zájmů chrání právě západní plutokratií.

⁴⁶ Známy je výrok iránského prezidenta Ahmadinežáda, že pokud Izrael v znikl jako odškodnění židů za holokaust, proč byl umístěn do Palestiny a proč židé pro vznik státu nedostali kus území Německa, které je za holokaust zodpovědné.

⁴⁶ viz film režiséra Moora 911 Fahrenheit

Lhostejnost evropských států k etnickým a náboženským genocidám ukázala jasně válka v Jugoslávii, kdy evropské země především zajímaly dodávky zbraní a vojenského materiálu pro všechny válčící strany, zatímco Rada Evropy a OSN plodily jednu bezzubou deklaraci za druhou.

Čili co dělat, aby se probudil svět a další genocidu nepřipustil? Kde končí občanská válka a kde začíná genocida? Pokud na válkách budou dodavatelé vydělávat (ať již státy, firmy nebo jedinci s politickou podporou), nedá se dělat nic. Když Saddám Husain používal bojové plyny ve válce s Íránem, nebo po válce masakroval Kurdské vesnice sarinem, dodavatelem těchto strašných zbraní byly francouzské a německé firmy. Měl jsem možnost setkat se s oběťmi, které měly to štěstí, že plyn přežily, a po zbytek života budou živořit

2.4.6. Rozdílnost názorů

Jiří Kobza vychází ve svých úvahách ze současné politické i vojenské situace na Středním východě, která je pro něj odrazem historického vývoje v Evropě. Shoduje se s ostatními respondenty v názoru, že jedinou opravdovou prevencí je objektivní vzdělávání o historických faktech a politických souvislostech nejenom holokaustu, ale i o dalších genocidách 20 století. Je to velice obtížný úkol, protože například pouhé uznání arménské genocidy ze zač. dvacátého století naráží na silný odpor turecké vlády.

3. Shrnutí názorů respondentů a komentář

Respondent	Vztah k židovství	Období 2.sv.války	Názor na příčinu holokaustu	Názor na důsledky holokaustu	Co dělat, aby se holocaust neopakoval
Helga Weissková Hošková 3.1.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín, Mauthausen	strach z konkurence	nepopsatelné	diskutovat, učit, přednášet
Alice Herc Sommer 3.2.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín	antisemitismus, cíl nenávisť	pokračování antisemitismus	Bude se opakovat 100%
Zdenka Fantlová 3.3.	rodina asimilovala	Terezín, Osvětim, Kurzbach, Bergen Belsen	antisemitismus, židé = nepřítelé	bezradějš do budoucnosti	války byly a budou
Petr Erben 3.4.	umírněný (ne ortodoxní)	Nisko, Terezín, Osvětim, Mauthausen	Antisemitismus	deprese, utekli z Čech	publikace, přednášet
Eva Erben 3.5.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín, Osvětim, Mauthausen	konkurence Hitlera	deprimující na celý život	vzdělávat mladé generace
Michal Kraus 3.6.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín, Osvětim	antisemitismus, cíl nenávisť	dvojí život deprese z lidské závist	vzdělávat mladé generace
Hana Hnáťová 3.7.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín, Osvětim, Mathausen	Hitler nenáviděl židy, antisemitismus	deprese	vzdělávat mladé generace
Arnošt Lustig 3.8.	umírněný (ne ortodoxní)	Terezín, Osvětim, Buchenwald	nenávisť vůči židům	deprese	publikace
Michaela Vidláková 3.8.	ortodoxní, sionismus	Terezín	Antisemitismus	trauma ze stráty	vzdělávat mladé generace
Robert Kvaček 4.1.	není žid	antisemitismus	strach z konkurence	různorodé trauma	dobrá politika
Tomáš Töpfer 4.2.	rodina asimilovala	narozen po válce	antisemitismus, konkurence	různorodé	zabránit vyčleňování ze společnosti
Sylva Chudilová 4.3.	cítí sounáležitost	rok narození 1963	Antisemitismus	různorodé trauma	vzdělávat mladé generace
Jiří Kobza 4.4.	není žid	narozen po válce	Využití antisemitismu pro politické účely	holocaust je využíván pro politický boj	holocaust má mnoho forem, zabránit mu nelze

Bylo osloveno celkem devět přímých účastníků, dva nepřímí účastníci a dva experti v oblasti historie a středního východu. Respondenti byli rozděleni do čtyř skupin podle vztahu k židovství. Podle jejich vztahu k židovství se odvíjí i jejich stanoviska k ostatním otázkám, které je často v rozporu k ostatním skupinám.

Je tedy patrné, že oslovením přeživších účastníků holokaustu nelze získat jednoznační závěry, protože každý vidí svůj osobní kousek mozaiky. Každý z uvedených názorů má však svoji váhu a svoji vypovídající schopnost, byť jen parciální. Pro dosažení celkového závěru je tedy nutno s určitým nadhledem každému z názorů přiřadit stejnou váhu. Každý z nich má totiž svoji pravdu.

Co tedy dělat, aby se holocaust, židů nebo ostatních minorit, neopakoval? Shrnu-li všechny názory do několika postulátů, je mi jasné, že vyvolají další diskusi, ne-li nevoli:

1. Učit všechny žáky toleranci k menšinám a nedovolit prosazování menšin na úkor většin
2. Nepřipustit přílišné vyčleňování menšin ze života celé společnosti ať již vytvářením ghett (např. turecké čtvrti v Německu) nebo zjevným odlišováním oděvem nebo výraznými symboly
3. Učit žáky ve školách rozlišovat demokracii od radikálního populismu ve volebních kampaních
4. Učit lidi posuzovat druhé podle charakteru a názoru, nikoliv podle původu, barvy či rasy
5. Církev by měla učit k lásce k lidem, nikoliv zatracovat ostatní „konkurenty“, nedopustit učení „vyvolenosti“
Menšiny musí bezpodmínečně dodržovat zákony společnosti, bez jakýchkoliv odchylek

4. Závěr

Jeruzalémský památník Jad Vašem – věčné jméno (památník a jméno podle slov proroka Izaáše) tato připomínka vyvraždění 6 milionů Židů během II. světové války, chrání a připomíná svědectví přeživších účastníků fotografiemi a předměty získanými po osvobození. Je tam i mnoho dopisů, vzkazů a motáků.⁴⁷ Památník tyto zavražděné připomíná také videozáznamy osobních svědectví přeživších účastníků, fotografiemi, předměty získanými v koncentračních táborech po osvobození, které jsou mnohdy jedinou památkou na celé vyvražděné rodiny.

Účelem práce bylo najít odpověď na velice palčivou otázku: „Co dělat pro to“, aby se holokaust neopakoval“. Jako vstupní materiál pro bádání byla určena svědectví přeživších účastníků holokaustu, jejich rodinných příslušníků, historiků a dalších expertů. Porovnáním jejich svědectvím a zhodnocením současné politicko-sociální současné situace v Evropě a na Středním východě bylo zjištěno, že není mnoho důvodů k optimismu.

První otázkou této práce bylo pro přeživší, co bylo příčinou toho, že byli vybráni hlavně Židé k likvidaci. U této otázky nesmíme opomenout základní historické reálie. Národnostní, náboženské a politické konflikty provázejí lidstvo celou jeho historií. Holokaust byl specifický tím, že byl namířen zejména proti národu, který v té době neměl vlastní stát. Z tohoto důvodu Židé měli minimální mezinárodní zastání. Jednou z možných příčin (o které se v učebnicích dějepisu příliš nemluví) bylo spojení Hitlera s Jeruzalémským Muftím El-Huseinim. Přes vzájemnou nenávist je spojovali společní nepřátelé, respektive nenávist k Británii a k židům. V této dvojici se setkali dva fanatici. Jejich spojení položilo ideové základy pro politiku nenávisti vůči židům. S osobností muftího a jeho názory se prostřednictvím jeho příbuzných setkáváme i v dnešní době, jak je popsáno níže. U Hitlera byl antisemitismus vypěstován už v dětství, kdy mu bylo vštěpováno, že Židé jsou příčinou všeho zla. A to v něm zůstalo. Muftí El-Huseini, jako hlavní Jeruzalémský muftí, již ve dvacátých letech 20. století kázal nutnosti vyhlazení Židů. Jejich společná nenávist vůči Židům, posloužila jako nástroj v boji o moc v nacistickém Německu, který vyvrcholil na konferenci

⁴⁷ Vzkaz propašovaný z nebo do vězení.

ve Wansee, kde definitivně v řešení židovské otázky, zvítězilo SS pod vedením Heinricha Himmlera⁴⁸ Po II. světové válce se muftí El- Huseini, vrátil na střední východ kde pokračoval v kázání nenávisti vůči židům. Zejména po vzniku státu Izrael. Můžeme tedy konstatovat, že antisemitismus ve světě přetrvává, jen se svými násilnými projevy přesunul z Evropy na Střední východ. Z této objektivní situace i ze svědectví, která jsou uvedena v práci, můžeme vyvodit odpověď na první otázku:

Příčiny nenávisti vůči židům podle všeho přetrvávají a díky moderní informační technologii jsou snadno sdíleny po celém světě. Židé jako Evropská úspěšná, ale málo početná skupina, byli jednak a jsou snadným cílem pro politiku nenávisti a současně jejich majetek složil k financování rozběhu třetí říše. Zajímavou otázkou pro další bádání je to, proč se jich nikdo nezastal, nikdo je nechránil a proč tak málo zemí bylo ochotné vpustit židovské uprchlíky z Německa a obsazených zemí do bezpečí svého území.

Druhá otázka práce je: Jaké jsou důsledky pro přeživší?

Všichni, kteří přežili, se shodují s myšlenkou, že zážitek holokaustu je nezapomenutelný a přesně nepopsatelný pro lidi, kteří jej nezažili. Je to pro ně část života, kterou s sebou budou nosit věčně. Jestli se k nim dostaly schované věci z doby války, je věc zanedbatelná, stejně jako jestli se k nim vrátil i rodinný majetek ve formě bytu, továren a podobně. To je jen „majetek“, fyzická věc, která je vždy nahraditelná, ale to, co mají lidé v sobě, bylo podle všech lidí, se kterými byly vedeny rozhovory, nesmazatelná minulost. Žádný z respondentů nedefinoval své pocity z období vražedné nenávisti, které byli vystaveni.

Důsledky můžeme rozdělit do dvou skupin:

- a) důsledky pro přeživší účastníky
- b) důsledky pro celou společnost

- a) Pro přeživší účastníky holokaust představuje zážitek několikaletého těžkého traumatu, které se nesmazatelně vrylo do duše. Účastníci vzdorovali několik let nesmírnému fyzickému i psychickému tlaku a strádání, ne každý ze svědků je ochoten o svých zkušenostech podrobně mluvit. Do života si odnesli nekonečnou noční můru zážitků,

⁴⁸ SS původně Hitlerova osobní stráž, ze které se postupem času stala nezávislá armáda pod přímým velením Heinricha Himmlera.

kteří se jim vrací i ve vysokém věku. Někteří své zážitky sepsali, někteří skončili sebevraždou. Ale je fakt, že žádný z účastníků, není tentýž člověk jako byl před začátkem.

Na příklad:

nedávno zemřelý francouzský filozof Vladimír Jankelevitch si předsevzal, že se nikdy nevrátí do Německa. Nebyl s to “ prominout ”. Odmítal dokonce mluvit německy.

Prof. Jan Karsky žijící v USA, bývalý kurýr polské vlády v exilu uvádí, že během rozhovoru s lidmi, kteří přežili holokaust, nemohli často ovládnout emoce a důsledky na osobnost byly značné.

Hanna Zaidlová⁴⁹, dcera Motkeho Zaida (Izrael) jenž přežil Vilno, pro Hannu měl příběh zpracovaný Claudem Lanzmannem velkou hodnotu, protože jako malá neměla téměř žádný vztah k otci. Otec se nemohl vnitřně poprat s důsledky, které na něj měl holokaust. Což patří k několika případům, kteří se nevyrovnali s důsledky a spáchali sebevraždu i pozdním věku⁵⁰ Motke Zaida reagoval na dotazy dcery zprvu jen

⁴⁹ Šoa zpráva o velikém nestěstí, Claude Lanzmann, Nakladatelství Svoboda, Praha 1991 Str.19

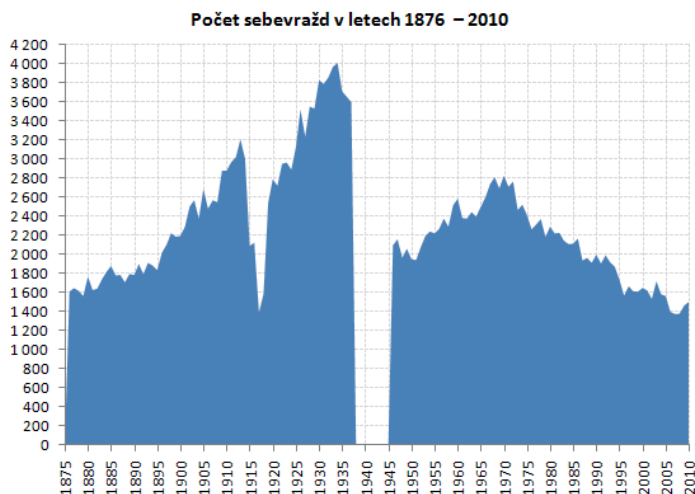
⁵⁰ Statistický úřad uvádí.: Dosavadní historické minimum (1 393 případů) bylo sice v roce 1917, ale věrohodnost údaje není možno zcela spolehlivě prověřit (společně s rokem 1918 se oba roky podstatně odlišují od okolních roků). Pak již následuje rok 2002 s 1 534 sebevraždami a roky 1879 a 2005 oba s 1 564 sebevraždami. Naproti tomu v období před první a zejména před druhou světovou válkou počty podstatně narůstaly – první lokální maximum bylo v roce 1913 – 3 205 případů a absolutní vrchol byl v roce 1934 s počtem 4 007 sebevražd (od roku 1925 do roku 1937 bylo každoročně sebevražd přes 3 tisíce, většinou přes 3,5 tisíce).

Období po druhé světové válce je možno rozdělit do dvou základních období. Nejprve vzestup z hodnot okolo 2 tisíc na poválečný největší počet 2 824 případů v roce 1970, pak pokles, který byl v některých časových úsecích i výrazný, v posledních deseti letech ale již jen mírný

na půl úst, ale po návštěvě Claude Lanzmanna se rozmluvil, protože v něj uviděl naději. Uviděl, že je tady možnost zlomu hrůzy při publikaci veškeré veřejnosti. Kniha a audio Claude Lanzmanna⁵¹ jsou plné svědectví těch, kteří přežili holokaust. Moje úcta patří k dílu Claude Lanzmanna, protože svým letitým dílem, které má (audio trvání 9hodin), zachránil mnoho životů přeživších, kteří ztráceli naději na oprostění a dokázali pojmout holokaust v historické podobě.⁵²

“Po truchlení, oplakání, a vnitřním zpracování se židovská společnost musí otevřít světu. Zvláště pak křesťanstvu, poněvadž vrazi a společnosti, z nichž s tak zvanými přihlížejícími nebo diváky vzešli, byli pokřtěni v kostelích, aby uctívali milujícího Boha, který byl Žid. Holokaust klade křesťanství i judaismu základní otázku z čehož vyplývají i spletité, často nešťastné, avšak upřímné snahy katolické církve i jiných křesťanských církví, nějak se s holokaustem vyrovnat. Tím se šíří podvědomí o celosvětových důsledcích holokaustu., stává se holokaust opět dvojím: tragédií, která postihla převážně Židy, a tudíž celosvětovým problémem prvního řádu. Lidské bytosti,

50

⁵¹ Pozn. Byl několik let tvořen devítihodinový film Šoa – Zpráva o velikém neštěstí od Claude Lanzmanna, který se narodil roku 1925 v Paříži. Za II.světové války, byl činný v odboji. Lanzmann je spisovatel, filmový režisér. S prací na Šoa začal v roce 1974. podle všeobecného názoru lze tento film pokládat za bezpříkladnou, nejnáročnější a nejsvědovější dokumentaci o vyvražďování Židů v nacistické říši. V roce 1987 obdržel film Šoa zlatou medaili ceny Adolfa Grimma. Z těchto získaných svědectví jsou patrné důsledky. Kniha i film Claude Lanzmanna jsou plné svědectví

⁵² Šoa zpráva o velikém neštěstí, Claude Lanzmann, Nakladatelství Svoboda, Praha 1991 str.12
S termínem šoa se ve Starém zákoně můžeme setkat v několika verzích. Izaáš (47,11) používá např. Tyto variace: “Dolehne na tebe zlo a nebudeš je umět odčarovat, postihne tě neštěstí a zažehnat jej nedokážeš. Dolehne na tebe náhlý zmar, ani si to nestačíš uvědomit.” Rovněž Jób (30,3 a 38,27) mluví o suchopáru či místech “pustých a zpustošených”, o hrůzách jež “valí se uprostřed trosek”, zatímco v Žalmu (35,8) čteme: Ať na něj přikráčí znenadání zkáza

lidé, kteří byli Židé , byli vražděni z jediného důvodu: protože byli Židé. Vrahové se rovněž pokusili, zbavit své oběti lidskosti – to je něco, nad čím by se měl zamyslet každý člověk. Právě mi jsme dnes povinni pohlížet na tragédii Židů jako na všeobecně lidskou tragédii. Lidé všech vyznání, avšak zejména Židé a ti, kteří jsou křesťany, musí najít jazyk , který jim všem umožní zabývat se touto universální otázkou. “

Yehuda Bauer

Pohlížíme-li na holokaust jako na genocidu, jedná se o snahu o odstranění celého národa, nebo určité skupiny ať už náboženské nebo národnosti, podle názoru Naimearka v knize Plameny nenávisti.⁵³ Podle Yehudy Bauera lze období holokaustu přirovnat ke genocidě Arménů, které se věnuje ve své knize⁵⁴ Bauer uvádí rozdíl mezi holokaustem a genocidami v jejich zaměření. Dle jeho názoru holokaust obsahoval radikalizující činitele.

Lidé, kteří přežili holokaust, měnili často svou identitu, měnili svá jména. Nová jména je měla odrazit od bodu 0. Byl to vnitřní strach, který je ke změně nutil. Museli vnitřně začít nový život. A jak už jsem zmiňovala, na holokaust sice zapomenout nemohli, ale ten musel zůstat v jejich minulém životě a zejména silní jedinci žili po válce nový život. Jejich osud byl tak v dvojí podobě. Jak uvádí Michal Kraus v 3.6.

Mnoho z těch, kteří prošli holokaustem, zemřelo v poválečných letech ze stresu, který prožili a který měli v sobě. Nahromaděný stres se může uložit v těle a později se projevit na zdravotním stavu. Stres může i zabíjet. Na děti měl holokaust dopady jiné než na dospělé. Když má dítě vedle sebe oporu rodiče nebo přátel, je možnost, že i takovou událost může přežít ve smyslu hry.

- b) Holokaust byl ve své hrůznosti rozsahu a krutosti do té doby v historii lidstva nevídaný. Díky rozvoji komunikací ve dvacátém století byl také celosvětově známý a zdokumentovaný. Nicméně jak následující období ukázala, že lidstvo se nejenom nepoučilo, ale naopak, že objevilo se mnoho ochotných následovníků v různých

⁵³ Plameny Nenávisti , NLN, 2006

⁵⁴ Kapitola 3. Srovnání s jinými genocidami str.53 Úvahy o holokaustu vy dalo nakladatelství academia, středisko společných činností AV ČR, v.v.i.

částech světa (vzájemné vyvražďování hinduistů a muslimů po vzniku Pákistánu, masakry během jugoslávské války v devadesátých letech – Srebrenica, kmenové masakry ve Rwandě).⁵⁵

Každá doba v historii lidstva měla své holokausty a své Hitlerly. Všechny vycházejí z principů, které byly definovány výše. Jejich rozsah a krutost se odlišuje jen dobou, ve které se odehrávají. Jaký je rozdíl mezi Křišťálovou nocí a Bartolomějskou nocí? I Bartolomějská noc mohla přerůst v průmyslový holokaust, kdyby tehdejší doba měla k dispozici průmyslové prostředky. Důsledkem holokaustu je tedy také hrůzné dědictví vědomí, že lidstvo není schopno si vzít ponaučení z prožitého utrpení.

Třetí otázka: Co udělat pro to, aby se to neopakovalo?

Všichni přeživší se shodují v tom, že je jejich povinností sdělovat to co zažili, mladým generacím. Učit je chápat minulost pro zabránění možnému opakování podobných událostí v budoucnosti. Děti jsou budoucnost nás všech, musíme se snažit, aby měly v sobě dobrý základ, musíme tedy trpělivě pracovat na jejich výchově. Jak prohlásila Alice Sommer, představa, že se holokaust nebude opakovat, je velmi naivní. Další přeživší Michal Kraus poukázal na počet národnostně a nábožensky orientovaných konfliktů po období II. světové válce, ostatní svědkové byli rovněž velmi opatrní v reakci na otázku možného opakování holokaustu. Můžeme konstatovat, že stanovisko většiny svědků k této otázce bylo velmi skeptické.

Závěrem lze tedy říct, že podle dosud získaných svědeckých faktů z období holocaustu a historických faktů z poválečného období je vybičování národnostních a náboženských sporů vítaným fungujícím tématem pro úspěšné volební kampaně druhořadých politiků, zejména v méně rozvinutých regionech. Můžeme usuzovat, že pokud došlo k takovému masakru jako se Srebrenici přímo v Evropě v devadesátých letech 20. století, kdy svět jenom přihlížel v přímém přenosu a nic nedělal, že tedy není otázkou, zda se bude holokaust opakovat, jako spíše otázka kdy a proti komu bude zaměřen. Odpověď na poslední otázku je podle dosavadních zjištění velmi neradostná, opakování holokaustu bude velice těžké zabránit.

⁵⁵ Úvahy o holokaustu vydalo nakladatelství academia, středisko společných činností AV ČR, v.v.i. Str.59 Národnostní a náboženské čistky v nedávném období v případě Srebrenice dokonce v Evropě

Vždy se objeví demagogičtí politikové, kteří se budou snažit rozpoutat náboženské případně národnostní vášně, aby dosáhli absolutní moci. Žádný z nich to samo zřejmě nepřizná ve svém volebním programu. Je však na nás občanech a voličích, abychom včas rozpoznali to to nebezpečí a nedopustili, aby pod slibem zkratkových radikálních řešení současné tíživé situace, se nedostal k moci další Hitler.⁵⁶

Můžeme se doufat a věřit, že k podobným událostem takového rozsahu nikdy nedojde a že je v zájmu celého lidstva se těmto událostem aktivně bránit.

Nelze slovy popsat pocity a myšlení člověka, který byl účastníkem holokaustu. Před válkou byli židé součástí společnosti jako průmyslníci, herci, dramatici a nakonec i jako obyčejní lidé. A po té byli všichni tito lidé vytrženi ze svého života a jako mávnutím kouzelným proutkem z nich byla čísla. Jak uvádí Ivan Kraus ve své knize Čísla do nebe. Takový člověk zbavený všech svých jistot hledal vysvětlení ve své víře ve víře v Boha či existenci satana. Jeho víra i mozek byli vystaveny zkouškám a rozhodnutím které nikdy předtím nemusil činit. Byla zpochybněna jeho víra v dobro i v Boha. Hodnoty, které ho učili věřit, kde je dobro když okolo denně umítají stovky a tisíce lidí, blízkých a rodin. Kde je Hospodin, když dovolí, aby lidé kteří se ničím neprovinili, byli hnáni rovnou do plynových komor byli střílení, věšení a z jejich majetku byla zásobena německá armáda. Kde je Hospodin, když dovolí, aby z těl mrtvých byly vyráběna stínítka na lampy, boty jejich dětí byly skladovány na velkých hromadách a ostříhané vlasy žen jsou užívány pro potřeby Německa. Kde je Hospodin, když o tom zda se člověk dožije dalšího dne a hodiny rozhoduje opilý kápo či špatně vyspalý SSmann. Zda poskytovat pomoc umírajícím a být při tom přistižen, či přihlížet jak komando nahání židy do plynové komory, aby je posléze mrtvé házeli na hromadu těl již mrtvých. Nelze vyjádřit utrpení nelze vytvořit znovu dokonalý obraz holokaustu lze pouze a vytrvale ukazovat, přesvědčovat a učit ty, co to neprožili jaká hrůza je v tom skryta a co dělat aby se to neopakovalo.

⁵⁶ Profesor Robert Kvaček FF UK v osobním rozhovoru v březnu 2012

5.Použitá literatura:

Petr Erben , Po vlastních stopách , ISBN 80-913-130-1-9 , Nakladatelství Kalina Praha , první vydání

Eva Erbenová , Sen , ISBN 80-86103-49-8 , Nakladatelství G plus G s.r.o. , Praha 4 , první vydání

Koktejl 1997 č.3

Kurt Schubert , Dějiny Židů , Historie náboženství antisemitismus , vydalo NS Svoboda , vydání první , Praha 2003 , ISBN 80-205-1036-2

Popírání holokaustu – autorka Deborah E. Lipstadlová“ z anglického originálu „Denying the holokaust vydaného nakladatelstvím The Free Press v New Zorku 1993 Tisk a vazba S-TISK Vimperk, s.r.o. Žižkova 448, Vimperk 352 stran Vydání druhé 2006

Zdenka Fantlová ,Klid je síla, řekl tatínek, Nakladatelství PRIMUS dotisk 2008 ISBN 80-85625-71-7

Melisa Müllerová Reinhard Piechocki ,Alice Herzová – Sommerová Rajska zahrada uprostřed pekla – život v jednom století, Vydalo nakladatelství Rybka Publishers, v Praze 2009

A.I. Poltorak Norimberský proces Nakladatelství n. p. v Praze 1971

Yehuda Bauer . Úvahy o holokaustu vydalo nakladatelství academia, středisko společných činností AV ČR, v.v.i.

Raul Hilberg Pachatelé, oběti, diváci židovská katastrofa 1933 – 1945 nakladatelství Harper Cillins Publishers z anglického originálu Perpetrators, Victims, Bystanders ISBN 80-7203-472-3

Claude Lanzmann Šoa zpráva o velikém neštěstí, z německého originálu Claude Lanzmann Shoah nakladatelství Claassen Verlag

Diplomová práce
opakování

Holokaust příčiny, důsledky. Jak zabránit

Ja'akov Newman, Gavri'el Sivan, Judaismus od A do Z slovník pojmů a termínů Vydal
Sefer, s.r.o. nakladatelství Federace židovských obcí v České republice, Maiselova 18, 110
01 Praha

Antisemitism and modernity innovation and continuity 2006, nakladatelství Routledge,
Taylor and Francis group, Hiam Maccoby

Antisemitism and modernity innovation and continuity 2006, nakladatelství Routledge,
Taylor and Francis group, Hiam Maccoby

6. Seznam příloh:

Příloha č.1: Yehuda Bacon

Příloha č.2: Eva Erban

Příloha č.3: Michael Kraus

Příloha č. 4: Alice Herc Sommer
Töpfer

Příloha č.5: Zdenka Fantlová

Příloha č.6 Tomáš

Příloha .8:

Josef Lustig

Příloha č.5: Michaela Vidláková Příloha č.6: Arnošt Lustig

Příloha č.9 Petr Lustig

Příloha č.3: Kresba Žákyně Silvy Chudilové

Titulní strana knihy *Cesta k vítězství germánství nad židovstvím* od Wilhelma Marra, vydání z roku 1880.

Antisemitismus ve středověku

Antijudaismus a reformace

Lutherův [pamflet](#) *O židech a jejich lžích* z roku 1543.

7.Souhlasy k publikaci svědectví

